

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

IV.

Издави половином свакога мјесеца у свескама — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

XI.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
ВЕ С Ј Е Д А.

Говорио Митрополит Митрофан у Цркви Митрополије на
Велики Петак 1900.

Той же азвѣтъ бысть за грѣхѣи
наша, и мучѣнѣ бысть за безза-
конїа наша. (Ис. 52. 5.)

Благочестиви Хришћани!

Пред нама овдје лежи гроб, у коме је положено за гријехове и безакоња наша на крсту страшнима мукама измучено тјело Господа нашега Исуса Христа.

Да, — Благочестиви Хришћани, — Света наша црква на данашњи дан преставља нам ужасни догађај, који се догодио прије 19. вијекова. Овај страшни случај, који је био изазват злбом и завишћу неблагодарнијех старјешина народа Јудејскога одавно је био, али сваке године на овај дан ми и сви правослазни хришћани држимо успомену овога страшного догађаја.

При успомени овога ужаснога догађаја, кога св. црква данас држи, ми смо — Благодетивни Хришћани — дужни мислима нашима винути се управо у оно вријеме, у коме је Христос страдао. Када тако мислима нашима будемо представили све околности овог страшног догађаја, ми ћемо тада душевнима нашима очима видјети, да је неправедно пострадао и тешке муке на крсту претрпио онај, који то ни почему није заслужио; — да је грозне муке претрпио онај, који је проповиједао људима царство небесно; који је показивао пут, који води к правом спасењу. Страдао је онај, који је слијепима очи давао; који је хромијема ход исправљао; који је прокажене очишћавао; који је бијесне и разних других болести невољнике исцјељавао; који је мртве васкршавао, вјетар на мору утишао и многа друга добра роду људскоме чинио. Најпослије видјећемо, да је пострадао онај, који није имао никаква гријеха, и који ни за длаку ни од кога и ни учем није могао бити укорен, јер, као што св. писмо вели, он бијаше: „Краснѣйшій добротою паче сыновъ человѣческихъ“.

Преблагии Спаситељу божанственом науком својом, чудеснима дјелима својима, примјернијем и беспорочнијем животом својијем замио је био сав будашњи народ, те је то код фарисеја, књижевника и старјешина јудејских изазвало завист и мржњу, те су малодушнога римскога намјесника Пилата лукавијема хитринама уплашили и сконили га, да праведнога и невинога човјека Христа Спаситељу на грозну крсну смрт осуди.

Поред свију клевета, које безбожне старјешине јудејске на Исуса изношаху, Пилат им јавно изјави: „и се азъ предъ вами изтызавъ, ни единыя же обрѣтаю въ челоуѣцѣ семъ винны.“ (Лук. 23, 14.) Пред вама — вели — испитао сам, и ниједне кривице на овога човјека не находим. Злобне старјешине на ово повикаше: „Распи га, распи, крв његова на нас и на дјецу нашу.“ Ево страшне и ужасне изјаве безбожнијех овијех завидљиваца. Они се ни мало не побојаше Бога, да невину Спаситељеу крв узму у одговорност пред Богом на себе и дјецу своју. Ах жалоснога овога примјера! Ово је грозна слика најдрње људске неблагодарности, какву људи још никада запамтили нијесу!!

Римски намјесник — Пилат — мекана и повољива карактера човјек, не очува ауторитет достојанства римскога великаша и праведнога судије, већ малодушно разузданошћу

фарисеја и књижевника уплашен предаје невинога Христа, да га војници на крсту разапну и муче!

Но поред свега овога Христос као син Божији могао је да не пострада. Он је својевољно смрт на крсту претрпио. Он се је за то родио, и управ по вољи оца свога небеснога за то је на земљу и дошао.

По неиспитаноме промислу Божијему страдање Христово имало је бити за то, да тијем задовољи правосуђу Оца свога небеснога, који је увријеђен људским грјеховима, те да би тијем Творца небеснога умилостивио, да гријехом посрнули род људски опет приведе у нови живот — у прво његово достојанство.

Благочестиви Хришћани!

Пред очима видећи слику овако страшнога и ужаснога догађаја, па ма било како што рекох да је воља Божија и хтјела, да се ово овако и догоди, ми опет не можемо остати, а да у душама нашим не осудимо нечовјечни овај поступак фарисеја и старешина јудејских, који ни крива ни дужна оклеветаше највећега на свијету праведника.

Љуте ране, које они преблагоме страдалцу на крсту зададоше заиста и нас данас боле. Кад погледамо ону љуту рану, коју је на пречистима ребрима безбожничка рука ударцем копља учинила; тај поглед и у нашим срцима не малу рану у побожноме осјећају задаје!

Но овакви побожни осјећај у нама изазива можда тренутак, у коме се пред успоменом ове страшне сцене находимо!

Али послје на жалост, ако се не варам, ми неко мање, а неко више ово заборављамо, па у томе заборавау и ми се сами упуштамо, те ако и нехотично вријеђамо ране Христове. На првоме мјесту ране Христове вријеђамо тијем, ако не испуњавамо оно, што нам је Христос заповиједао. При потоњем часу Спаситељ нам је као завјет оставио ову Своју Свету заповијед: „Вјеруйте во Бога и во мя вјеруйте.“ (Јоан. 14, 1.) Вјерујте у

Бога и у мене вјерујте. Запитајмо — Драги Хришћани — сами себе засвједочавамо ли ми вјеру нашу у Бога и у пре-благага Спаситеља нашега мислима, дјелима и у опће нашијем владањем?!

Уздржаћу се од одговора, јер се бојим да не буде за многе осудителан.

При потоњему своме часу Христос је даље завјештао и у лицу својих Апостола нама је у аманет предао заповијед и наредио, да се по њој владамо. Ево те заповиједи Господње: „Заповѣдь новѣю даю вамъ, да любите друг друга, якоже возлюбихъ вы.“ (Јоан. 13, 34.) Кад би себе упитали: испуњавамо ли ми овај завјештај Господњи — ову св. Његову заповијед? — Мислим, да би нас на жалост одговор прије осудио, него ли оправдао. Па зар овијем ми не вријеђамо ране Христове?

Христос је даље завјештао: „Аще любите мя заповједи моя соблюдите.“ (Јоан. 14, 15.) Испуњавамо ли ми — Благо-честиви Хришћани — заповиједи Христове? Ко би смио овдје пред гробом Спаситељевим искрено казати, да св. заповједи Господње испуњава онако, како нам их је Христос предао?!

Упитајмо себе: Молимо ли се Богу вазда у означено зато вријеме; идемо ли вазда недјељом и празником у цркву, да поздрављамо Бога за све оно, што нам је Он даровао; стојимо ли ми у цркви онако са страхом, као што то доликује светињи дома Божијега? Учимо ли ми дјецу своју у дому, да буду побожна; да у млађанима срцима њиховим укоријенимо страх Божији, који би у животу њихову био као мјерило њиховог владања? Одајемо ли старијима достојно поштовање, које доликује њиховој старости, и обратно, старији упућују ли своје млађе на оно, што им као искуснијима дужност налаже? Чувамо ли ми св. посте петак и сриједу преко године онако, како нам је то Господ наредио и Св. Црква установила? Уклањамо ли се ми од криве клетве, зависти, мржње, лажи, крађе, пјанства и свега онога што је неморално, грдно, срамно и непоштено? Трудимо ли се ми; и оно што с трудом стечемо чувамо ли, и штедим ли, да својијем поштенијем радом живимо и да другоме на досаду не будемо? Служимо ли ми

вјерно и поштено Господара и домовину своју онако, како нам то света — Спаситељева заповијед налаже? Једном ријечју избјегавамо ли ми чинити ма што било од онога, што нам заповијешћу Господњом није дозвољено!!

Находимо ли се ми по несрећи ма у коме од наведенијех или њима сличнијех порока и пријеступа, ми тијем мање или више вријеђамо ране Христове!!

Кад помислимо, да је Бог гњевом Својијем поразио прве своје гонитеље и распињатеље, па зар нам то није довољан доказ, да смо и ми тако исто подложни страшноме гњеву Божијему, и Његовој праведној казни, за наше гријехове, за наше пријеступе, којијема се не устручавамо вријеђати разне муке Христове!

Благочестиви Хришћани!

Да би ми избјегли гњава Божијега, који нам пријети за наше гријехове, покајмо се и поправимо се, докле смо још на вријеме. Овдје пред гробом Христовијем обећајмо се, да ћемо у будуће живот наш проводити по Божијим заповиједима.

Панимо пред пострадалијем за нас и гријехове наше Христом Спаситељем, па врућим пољубцима приступимо и пољубимо клинцима израњене руке и ноге Христове, и са осјећајем искренога срца иштитемо опроштење и помиловање Његово. Али се строго чувајмо, да наши пољубци не буду пријеварни, као што је пријеваран био пољубац издајника Јуде! Истинити, а не пријеварни пољубац биће онијех, који пред гробом Христовијем тврдо обећање даду, да ће свој будући живот по св. науци Христовој проводити.

Ако овако будемо радили, бићемо прави посљедоватељи Христове науке и његових заповиједи.

Будемо ли ми овако дјела и живот свој удесили, не треба да се нимало плашимо досадањих наших гријехова, Бог ће нам их опростити.

У оваквоме увјерењу може нам послужити примјер св. Апостола Петра, који се три пут одрекао својега учитеља

Христа Спаситеља; па кад се је послѣје покајао Бог му је тај велики гријех опростио.

Преплагѣ наш Спаситељ, који је помиловао Апостола Петра, и који је кајућему се разбојнику обећао царство небесно, нека по својој великој и неограниченој милости и нама свијема опрости грјехове наше, и нека нас удостоји свога небеснога Царства.

А м и н.

КРАТКИ УСТАВ

или

ЦРКВЕНО ПРАВИЛО

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
ЗА УЧЕНИКЕ
БОГОСЛОВСКО-УЧИТЕЛСКЕ ШКОЛЕ.

по РУСКОМЪ

СРНОЈЕВИЋ

пише М. М.

У четвртак на јутрењи и на часовима иду тропари и кондаци, као што је назначено напријед у понедјељник; а на вечерњи као у уторник.

На литургији послѣје входа: Ако је храм Христов тропар храма и дана. Апостоли святии, и св. Николају Правило вѣры, и редовног светог и другог светог ако има. Затим кондак дана и светог редовног. Слава, Со свјатими, и нынѣ храма Христова. — Ако је храм Богородичан тропар храма и дана Апостоли святии, и св. Николају, и редовног светог, ако има два обадва, кондак дана и редовног светог, и другог светог, ако га има. Слава, Со свјатими, и нынѣ храма. — Ако је храм светога: тропар дана и храма светога, осим апостолскога, светог редов-

ног и другог светог ако има; кондак дана и светог редовног, слава Со святыми и нынѣ. Предстательство Христіанъ.

У петак на јутрењи, на часовима и на литургији, исти је онај ред с тропарима и кондацима као у сриједу.

У петак на вечерњи по трисвятомъ тропар светога, слава и нынѣ; Богородичан васкрсан владајућега гласа. На повечерију по трисвятомъ тропар храма Христова и Богородице, и дана Апостола святіи; Слава, со святыми, и нынѣ; Яко начатки. Тропар храма светога не говори се преко цијеле године, јер су у дневном тропару сви свети именовани; а гдје није храм Христов и Богородице говоре се у петак на повечерију тропари овако: Најприје тропар дана Апостола, мѣченицы; затим: Помяни Господи яко благъ; Слава, со святыми; И нынѣ; Яко начатки. Ако падне у суботу свети, који има тропар, онда се у петак на повечерију не говори тропар мртвима: Помяни Господи; не говори се пак ни у суботу на литургији, но се говори онда, кад свети нема тропара и кад се у суботу поје аллилуіа.

У суботу на јутрењи на Богъ Господь, тропар светога два пут; Слава и нынѣ; Богородичан васкрсан по гласу тропара светога, а не владајућега гласа. Јер се овај говори посліје 1. катизме по првом сједалну. Ако има два тропара светих, то други долази на славу, а и нынѣ, Богородичан васкрсан по гласу тропара другог светог. Посліје: Благо есть, тропар светога; Слава и нынѣ; Богородичан маѣи, писан у суботу на крају владајућега гласа.

На литургији посліје Входа: тропар храма Христова и Богородице, и дана, апостола, мѣченицы, и Помяни Господи. Ако свети редовни има тропар, онда долази његов тропар, а Помяни Господи изостаје; кондак светог редовног; Слава, со святыми и нынѣ; Яко начатки. Гдје је храм светога, тропар дана; Апостола, мѣченицы; тропар и кондак светога, ако и други свети има тропар и кондак, онда долазе и они; Слава, со святыми и нынѣ; Яко начатки.

Ако падне у суботу велики свети, који има бденије или полијелеј, у петак на вечерњи и у суботу на Богъ Господь, и посліје Славословја тропар светога; Слава и нынѣ; Богородичан васкрсан владајућега гласа.

Примједба. Кад се у понедјељник, уторник, сриједу, четвртак, петак и суботу не поје октоих, онда се тропар и кондак

дана на повечерију и на литургији послѣје входа не говоре, јер се говоре тропар и кондак онеме, коме се служба служи.

Ако се коме светом поје славословије, долази на литургији послѣје входа мјесто: Со святими, слава, кондак редовног и нынѣ; кондак храма Христова или Богородице; ако није храм Христов или Богородице: Предстателство христіанъ.

У суботу на вечерњи по трисвятомъ тропар васкрсан гласа, слава светога, и нынѣ: Богородичан васкрсан по гласу тропара светога; ако свети нема тропара поје се тропар васкрсан, слава и нынѣ: Богородичан његов; ако ли има два света с тропарима, онда долази: тропар васкрсан, слава светога, и нынѣ Богородичан по гласу тропара светога; другог светога тропар не поје се, јер се на вечерњи никад не поју четири тропара. На повечерију говори се само кондак васкрсан.

У недјељу на јутрењи на Богъ Господъ тропар васкрсан два пут, слава светога, и нынѣ: Богородичан васкрсан по гласу тропара светога. А Богородичан владајућега гласа, поје се на слава и нынѣ, послѣје првог сједална. Ако има два света с тропарима, онда тропар васкрсан један пут, и светога првог један пут, слава светога и нынѣ: Богородичан васкрсан по гласу потоњег тропара. Ако свети нема тропара: тропар васкрсан два пут, слава и нынѣ Богородичан његов. Послѣје првог сједална редовни Богородичан. На часовима тропар васкрсан, слава светога, и нынѣ Богородичан часова. По Отче наш: кондак васкрсан.

На литургији послѣје входа: тропар васкрсан и храма Богородице. и храма светога, и светога редовног, ако има два, обадва; кондак васкрсан и храма светога, слава светога редовног, и нынѣ: храма Богородице; ако и други свети има кондак, онда другог светога кондак на слава, и нынѣ: храма Богородице. Ако није храм Богородице, но Христов, и нынѣ: кондак васкрсан; а гдје је храм светога или свете, и нынѣ: кондак Предстателство христіанъ.

Ако се случи у седмичне дане, осим суботе и недјеље, свети, који има входъ или славословіе, полиелеј или бденије, онда се говоре на вечерњи, на јутрењи и на часовима тропар и кондак, као што је напријед речено, само се на вечерњи по трисвятомъ, на јутрењи послѣје Богъ Господъ и послѣје славословія, послѣје тропара поје Богородичан васкрсан по гласу тропара светога; а на повечерију по Достойно: кондак светога; а мањи Богородични и Крстобогородични у сриједу и петак на те празнике не поју се.

На литургији послѣе входа долазе тропари као што је већ назначено, само се у те дане не поју тропар и кондак дана: Со свѣтѣми.

(Кад се слави у суботу свети, који има бденије, онда се тропар и кондак храма светог не поју.)

Кад се која катавасија преко године поје?)*

Од 1 септембра до 21 септ до оданија Крстова-дне поје се катавасија: Крестъ начертавъ Моисей.

Од 22 септ. до 20 новембра поје се катавасија: Отверзу уста моя.

Од 21 новембра до 31 децембра поје се катавасија: Христос раждається.

Од 1 јануара до 14 јануара поје се катавасија: Гл҃быны открыль етъ.

Од 15 јануара до Оданија Сретенија поје се катавасија: Свѣтло глубородителю землю.

Од Оданија Сретенија, осим недјеља св. Четрдеснице и Педесетнице, до 1 августа поје се: Отверзу уста моя.

Од 1 августа до Преображења и на сами празник Преображења поје се: Крестъ начертавъ Моисей; као и на оданије празника Преображења; а у поправству поје се катавасија: Лицы израилтестви.

Од 14 до 23 августа до Оданија Успенија Богородице поје се: Преврѣщенная.

Од Оданија Пресвете Богородице до 1 септембра, поје се: Крестъ начертавъ.

У св. Четрдесници и Педесетници:

У недјељу Митара и Фарисеја (кад падне иза оданија Сретенског), у 2, 4. и 5. недјељу св. поста, поје се: Отверзу уста моя.

У недјељу Блудног сина, поје се: Моисейскю пѣсню.

У недјељу Месопустну: Помощникъ и покровитель.

У недјељу Сиропустну: Яко по свѣтѣмъ пѣшешествовавъ.

У недјељу Православија (1. поста): Моря черныя пучинѣ.

У недјељу Крстопоклону (3. поста): Божественѣиши прообрази.

У суботу Лазареву: Водѣ прошедъ яко свѣтло.

У недјељу Цвѣтну (6. поста): Явишася источницы бездны.

Примједба. Ако се слави велики свети у седмичне дане св. четрдесетнице, које се катавасија: Отверзу уста моя.

*) Велики типик В. Николајевића, стр. 351.

Ако недјеља Фарисејева, блудног сина, Месопутна и Сиропутна буду прије Сретенија, онда у прве двије недјеље поје се катавасија Сретенска, а у друге двије катавасија триода. Исто тако поју се ове катавасије, ако у те дане падне пред — или попразноство Сретенско. Но ако предпразноство Сретенија падне у суботу Сиропустну, поје се катавасија триода. Падне ли у тај дан попразноство, поје се катавасија сретенска, а на Сретеније, ма оно у који дан пало, као и на оданије његово, поје се увијек катавасија празника.

Од недјеље св. Пасхе (Ускрса) до оданија Пасхе, поје се катавасија: Воскресења день. А на дан Преполовљења педесетнице и на оданије његово: Море ог8стиль еси.

У недјељу 6-ту послије Пасхе и на оданије Пасхе поје се: Спасителю Бог8.

На Спасов-дан, у недјељу 7. послије Ускрса, на оданије Спасовско, на Духове, у попразноству духовском и на оданије духовско поје се: Божественымъ покровенъ; у празноству спасовском: Спасителю Бог8; у суботу у очи Духова, катавасија триода, а у недјељу свијех светијех до 1 августа катавасија: Отвер8 уста моя.

Кад се поје *честнѣшю*. *Над ли не?*)*

Честнѣш8ю, т. ј. Величитъ душа моя Господа; И честнѣш8ю хер8вимъ; поје се у недјеље (осим извјесних ниже означених недјеља) преко цијеле године, у пред или попразноству Христових и Богородичних празника и у седмичме дане (осим неких), а не поје се:

1. На Мали Госпођин-дан и на оданије његово.
2. На Вавеленије и на оданије његово.
3. На појутарје Христово, т. ј. и други дан Божића.
4. На обрезаније Господње и на дан св. Василија Великог.
5. На појутарје Богојавленско, т. ј. на св. Јована.
6. На три велика Јерарха.
7. На Сретеније Господње и оданије његово.
8. На Благовијести.
9. Од суботе Лазареве до Томине недјеље.
10. У све недјеље од Ускрса до Духова, осим недјеље седме.
11. На преполовљење пед сетнице и на оданије његово.
12. На оданије Ускршње и у очи Спасова-две.
13. На Спасов-дан и оданије његово.

*) Велики типик В. Ник., стр. 353.

14. На Духове и други дан Духова, т. ј. у тројичински понедјељник.

15. На Велики Госпођин-дан и оданије његово.

Но ако сви ови празници, изузимајући под број 9. и 14., падну у недјељу, поје се: Честнѣйшю.

Даље не поје се честнѣйшю:

1. На Крстов-дан; 2. Божић; 3. Богојављење; 4. Преображење, па ма ови празници пали и у недјељу, а на оданије свију празника, кад падне у недјељу, поје се: Честнѣйшю.

ВЕЛИЧАНИЈА

I. неких непокретних празника.

1. Малом Госпођину-дне.

(8 септембра.)

Беличаемъ тѣ Пресвѣтаѣ Дѣво, и чтемъ свѣ-
тыхъ твоихъ родителей, и всеславное славимъ рож-
дество твоѣ.

Псалом избрани: Помани Господи Давида.

2. Крстов дан.

(14 септ.)

Беличаемъ тѣ живодавче Христе, и чтемъ крестъ
твой свѣтлый, ѿмже насъ спаслъ еси, ѿ работы
вражіѣ.

Псалом избрани: Суди Господи обыдѣшѣ мѣ.

3. Аранђелу Михаилу.

(8 новем.)

Беличаемъ васъ, арханђели и анђели, и всѣ во-
инства, херувими и серафими, славшѣѣ Господа.

Псалом избрани: Исповѣмѣ тебѣ Господи.

4. *Рождеству Христову (Божифу).*

(25 декембра.)

Величаем тѣ, живодавче Христе, насъ ради
нынѣ плотію рождшагосѧ, ѿ безневѣстныхъ и пре-
чистыхъ Дѣвы Маріи.

Псалом избрани: **Боскликните господеви всѧ
земля.**

5. *Св. Архидјакону Стефану.*

(27 декембра.)

Исто оно, које се поје апостолу. (Виђи опште вели-
чаније под бр. 2.)

6. *Св. Василију Великом.*

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
(1 јануара.)

Исто оно, које се поје светитељу опште. (Виђи оп-
шта величанија под број 4.)

7. *Св. Богојављењу.*

(6 јануара.)

Величаемъ тѣ живодавче Христе, насъ ради
нынѣ плотію крестившагосѧ ѿ Іанна, во водахъ
іорданскихъ.

Псалом избрани: **Боже ущедрни ны, и благо-
слови ны.**

8. *Св. Сиви.*

(14 јануара.)

Исто оно, што се поје светитељу опште. (Виђи под
број 4.)

9. *Св. Іерарсіма.*

(30 януара.)

Величаєтѣ васѣ, свѣтїи трїе велицїи іерарси, и чтемѣ свѣтѣю памѣть вашѣ, вы бо молитѣ за насѣ, Христа Бога нашего.

Псалом избрани: **Услышите сіа вси азѣцы.**

10. *Срешенију Господнѣу*

(2 фебруара.)

Величаемѣ тѣ, живодавче Христе, и чтемѣ пречистѣю матерѣ твою, еюже по законѣ нынѣ принесла еси во храмѣ Господень.

Псалом избрани: **Сърыгнѣ сердце мое слово благо.**

НАЦИОНАЛНА Библиотека
BIBLIOTEKA

Благовѣстїи.
(25 марта.)

Архангелскїи гласѣ вопіемѣ ти чистѣм, радѣем, благодѣтнѣм, Господѣ съ тобою.

Псалом избрани: **Боже сѣдѣ твой царевнї даждѣ.**

12. *Царѣ Константїну и Јелени.*

(21 маја.)

Величаемѣ васѣ, свѣтїи благовѣрнїи и равноапостолнїи царїе Константїне и Єлено, и чтемѣ свѣтѣю памѣть вашѣ, свѣтымѣ крещенїемѣ всю вселенїю просвѣтїстѣ.

Псалом избрани: **Нѣбеса повѣдаютѣ славу Божию.**

13. *Рођењу Св. Јована Предтече.*

(24 јуна.)

Величаемѣ тѣ, Предтече спасовѣ Іванне, и чтемѣ еже ѿ неплодове, преславное рождество твоѣ.

Псалом избрани: **Благословенъ Господь Богъ израилевъ.**

14. *Св. апостолима Петру и Павлу.*

(29 јуна.)

Беличаемъ васъ, свѣтїи первоверховнїи апостоли Петре и Павле, весь мїръ учении своими просвѣтившыся, и всеа концы ко Христѣ приведшыа.

Псалом избрани: **Небеса повѣдаютъ славу Божию.**

15. *Преображеню Христову.*

(6 августа.)

Беличаемъ тѣ, живодавче Христе, и почитаемъ пречистыа моти твоѣа преславное преображенїе.

Псалом избрани: **Въ горы вознесъ Господь и хваленъ съѣмъ, во градѣ Бога нашего, и въ горы свѣткїи его.**

16. *Успенију Пресвете Богородице*

(15 августа.)

Беличаемъ тѣ, пренепорочнаа мати, Христа Бога нашего, и всеславное славимъ успенїе твоѣ.

Псалом избрани: **Воскликните господеви всеа земли.**

17. *Усејковању главе св. Јована Крститеља.*

(29 августа.)

Беличаемъ тѣ, крстителю спасовъ Іванне, и почитаемъ вси честныа твоѣа главы съѣкновение.

Псалом избрани: **Блаженъ мѣжъ воииса Господа.**

В Е Л И Ч А Н И Ј А *).

II. Општа величанија.

1. Пророку.

Величаемъ тѣ пророче Божій (имѣрекъ), и чтемъ свѣтѣю памать твою, ты бо молиши за насъ Христа Бога нашего.

Псалом избрани: Блаженъ мѣжъ воиша Господа.

2. Апостолу.

Величаемъ тѣ апостоле свѣтый (имѣрекъ), и чтемъ болѣзны и тѣды твоѣ, ѣмиже тѣдился еси во благовѣстїи Христовѣ.

Псалом избрани: Небеса повѣдаютъ славу Божию.

3. Апостолу.

Величаемъ васъ свѣтїи апостолы, весь мїръ учении своими просвѣтившыѣ, и свѣ концы ко Христу приведшыѣ.

Псалом избрани: Небеса повѣдаютъ славу Божию.

4. Свѣтителю.

Величаемъ тѣ свѣтителю отче (имѣрекъ), и чтемъ свѣтѣю памать твою, ты бо молиши за насъ Христа Бога нашего.

Псалом избрани: Услышите сіѣ вси ѣзыцы.

*) Велики типик В. Николајевића, стр. 363.

5. *Святишельма.*

Величаемъ васъ сватителіе велицыи, и чтемъ сватю память вашъ, вы бо молитѣ за насъ Христа Бога нашего.

Псалом избрани: *Услышите сіа вси азыцы.*

6. *Преподобному.*

Ублажаемъ тѣ преподобне Отче (имѣрекъ), и чтемъ сватю память твою, наставниче монаховъ, и собесѣдниче ангеловъ.

Псалом избрани: *Терпѣ потерпѣхъ Господа.*

7. *Преподобима.*

Ублажаемъ васъ преподобниі отцы, и чтемъ сватю память вашъ, наставницы монаховъ и собесѣдницы ангеловъ.

Псалом избрани: *Терпѣ потерпѣхъ Господа.*

8. *Мученику.*

Величаемъ тѣ страсготерпче сватый (имѣрекъ), и чтемъ честнаѣ страданіѣ твоѣ, аже за Христа претерпѣлѣ еси.

Псалом избрани: *Богъ нашъ привѣжище и сила.*

9. *Мученицима.*

Величаемъ васъ страдотерпцы сватіи, и чтемъ честнаѣ страданіѣ ваша, аже за Христа претерпѣли есте.

Псалом избрани: *Богъ нашъ привѣжище и сила.*

10. *Свештеномученику.*

Величаемъ тѣ священномъчениче (имѣрекъ), и чтемъ святую память твою, ты бо молиши за насъ Христа Бога нашего.

Псалом избрани: **Услышите сіа вси ѡзыцы.**

11. *Свештеномученицыма.*

Величаемъ васъ священномъченицы Христовы, и чтемъ святую память вашу, вы бо молитесь за насъ Христа Бога нашего.

Псалом избрани: **Услышите сіа вси ѡзыцы.**

12. *Преподобномученику.*

Ублажаемъ тѣ преподобномъчениче (имѣрекъ), и чтемъ святую память твою, наставниче монаховъ, собесѣдниче ангеловъ.

Псалом избрани: **Терпѣ потерпѣхъ Господа.**

13. *Преподобномученицыма.*

Ублажаемъ васъ преподобныи мъченицы, и чтемъ святую память вашу, наставницы монаховъ, и собесѣдницы ангеловъ.

Псалом избрани: **Терпѣ потерпѣхъ Господа.**

14. *Мученици.*

Величаемъ тѣ страсготерпице Христова (имѣрекъ), и чтемъ честное страданіе твое, еже за Христа претерпѣла еси.

Псалом избрани: **Богъ нашъ приближище и сила.**

15. *Мученицама.*

Величаемъ васъ страсотерпицы свѣтлыя, и чтемъ честнаа страдаѳа ваша, аже за Христа претерпѣли есте.

Псалом избрани: Богъ нашъ привѣжище и сила.

16. *Преподобној жени.*

Ублажаемъ тѣ преподобнаа мати (имѣрекъ), и чтемъ свѣтѣю памѣть твою, ты бо молиши за насъ Христа Бога нашего.

Псалом избрани: Терпѣ потерпѣхъ Господа.

17. *Преподобним женама.*

Ублажаемъ васъ преподобнии матери, и чтемъ свѣтѣю памѣть вашѣ, вы бо молите за насъ Христа Бога нашего.

Псалом избрани: Терпѣ потерпѣхъ Господа.

18. *Преподобно мученици.*

Величаемъ тѣ страсотерпице свѣтаа (имѣрекъ), и чтемъ свѣтѣю памѣть твою, ты бо молиши за насъ Христа Бога нашего.

Псалом избрани: Богъ нашъ привѣжище и сила.

19. *Свѣтшениосповѣднику.*

Величаемъ тѣ свѣтителю отче (имѣрекъ), и остало као свѣтителю; тако исто и псалом избрани, под број 4.

20. *Преподобноисповѣднику.*

Ублажаемъ тѣ преподобне отче (имѣрекъ), и остало, и псалом избрани, као и преподобному, под број 6.

21. *Безсребреницима, т. ј. врачевима.*

Величаемъ васъ чюдотворцы славни (имарекъ),
и чтемъ честнаа страданіа ваша, аже за Христа
претерпѣли есте.

Псалом избрани: Богъ нашъ привѣжище и сила.

22. *Христа ради юродивом.*

Ублажаемъ тѣ свѣтый праведный (имарекъ),
и чтемъ свѣтѣю памѣтѣю памѣть твою, ты во
молиши за насъ Христа Бога нашего.

Псалом избрани: Блаженъ мѣжъ боиша Господа.

III. *Особита величанија. *)*23. *Предтечи.*

а.) На зачатије. (23 септембра.)

Исто оно, које се поје и на рођење 24 јуна.

б.) Обрѣтеније главе. (24 фебруара и 24 маја.)

Величаемъ тѣ, предтече спасовъ Іване, и почи-
таемъ вси честныа твоѣа главы обрѣтение.

Псалом избрани: Блаженъ мѣжъ.

в.) На сабор. (7 јануара.)

Величаемъ тѣ предтече спасовъ Іване, и почи-
таемъ вси всечестный соворъ твой.

Псалом избрани: Благословенъ Господь Богъ.

24. *Св. Аранѣлу Михаилу.*

(6 септембра.)

Величаемъ тѣ свѣтый архангеле Христовъ Ми-
ханле, и чтемъ еже во хвнѣхъ преславное чюдотво-
рение твоѣ.

Псалом избрани: Исповѣмса тебѣ Господи.

*) Велики типик В. Николајевића, стр. 363.

25. *Покрову Богородице.*

(1 октября.)

Беличаемъ та пресватаа Дѣво, и чтемъ покровъ твой честный; та бо видѣ на воздѣсѣ сватый Андрей за ны Христѣ молащюся.

Псалом избрани: Помани Господи Давіда.

26. *Апостолу Якову брату Господнем.*

(23 октября.)

Беличаемъ та сватый апостоле врате Господень Іакове, и чтемъ болѣзни и трѣды твоа, имиже трѣдился еси во благовѣстіи Христовѣ.

Псалом избрани: **Н**евеса повѣдаютъ славу **Б**о-
жю.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

SRPSKE SAVETNE DUBICE

(9 декабря.)

SRBANOJEVIĆ

Беличаемъ та пресватаа Дѣво, и чтемъ сватыхъ твоихъ родителей, и всеславное славимъ зачатіе твое.

Псалом избрани: Помани Господи Давіда.

28. *Успенију Св. Ане.*

(35 юда.)

Беличаемъ та сватаа праведнаа Янно, прамати Христа Бога нашего, и всечестное славимъ успеніе твое.

Псалом избрани: Помани Господи Давіда.

Ш Е С Т И Д И О.

О Богослужењу тајанстава и других обреда.

П. Која су Богослужења у Православној Цркви осим оних, која се посведневно у св. храмовима свршавају?

Од. Осим свакодневних служба, које се у храмовима Божим редовно свршавају, у Православној Цркви има и других различитих обреда, који се у сходним приликама хришћанског живота над вјернијема обављају. Ови Богослужбени обреди немају објекта назвања, него се разним именима називају. Тако на пр. једни од њих именују се просто — *шребима* — и — *молитвама*. — Но у објекте можемо једнијем именом назвати — *шребима* — по томе, што су они назначени за разне потребе вјернијех.

Ова Богослужења обављају се по требнику и молебном пјенију. Но поред овијех књига, према потреби, издате су и књижнице, које у себи садрже правила обреда за различне случајеве. А такве су: чин присаједињења у православље иновјернијех особа (из другијех хришћанскијех цркава); чин оглашења и крштења оних лица која из некрштених народа у православље прелазе; молебна благодарјења, која се чине за Владаоца, његов Дом, и друге разне случајеве.

По требнику свршају се св. тајне Новог Завјета.

А осим тога требник садржи и друге религиозне обреде, који се свршавају над онима, који умирају, и који су умрли; чин водоосвећења; а тако и разне молитве, које се читају породиљама, за освећење нових ствари, за очишћење оскверњених судова и т. д. и т. д.

У књигама молебних пјенија садржи се чин молебних благодарјењах, која се држе: на нову годину; на разним Владачким светковинама; при почетку ступања дјете у школу; у вријеме рата, болести, суше, безведрија; при поласку путника на пут; над новим бродовима, војничким барјацима, оружјем, и т. д. и т. д.

(Н а с т а в и њ е с е.)

БЕСЈЕДА ПРОТИВ СУЈЕВЈЕРИЈА

коју је говорио у Подгоричкој цркви IV. недјеље великога поста

Крсто Поповић, парох.

„Братіе, аще кто въ васъ заблудитъ отъ пѣти истини, и обратитъ кто его, да вѣсть, яко обративый грѣшника отъ заблужденія пѣти его, спасетъ душу отъ смерти, покрыетъ множество грѣховъ. (Јак. 5, 19. 20.)

Благочестиви хришћани!

Као што знате, ја сам вам са овога св. мјеста више пута говорио о разним предметима вјере, а јутрос ми је намјера одкрити, а уједно и са црквене стране осудити неке зле навике (мане), које су код нас укоријењене, и које многи без икаква размишљања, да ли је то противно духу вјере — чине. Можда ће бити и таквих, који ће занемарити моје савјете, но, ја одговарајући својој дужности и желећи поправке својим парохијанима, избјећи ћу од оне страшне казне Божије, којом је Господ пријетио једном својем пророку, да ће га тачнији рачун на страшном суду дати и лакше одговарати за свако лице, које ми је, као свештенику, повјерено, а које није умрло у грјеху због недовољног духовног просвјећења. (Јев. III. 17—21.) Но и поред нас, свештеника, тражи се и од вас, хришћана, то, да ви своје заблуђеле ближње изводите на пут хришћанске истине, јер у св. писму стоји: „Браћо, ако ко зађе са пута истине и обрати га ко, нека зна, да ће онај, који обрати грешника с кривога пута његова, спасти душу од смрти и покрити мноштво грјеха“. (Јак. 5, 19. 20.)

Између многих злих навика (мана), које су код нас укоријењене, ја сам за вријеме мојега шесто-годишњег службовања овђе примјетио и то, да има и таквих хришћана, који никакав рад, преко цијеле године, не хоће почети у онај дан, у који је био празник „Усјекновенија Јована Крститеља“. У дан, у који је био празник „Усјекновенија“ многи не хоће ни своју дјецу да крштавају, нити да се вјенчају, као што је то било прошле године. Овакве дане називају „непочетним“ и приписују им особите несреће, те и радови, почети у те дане, неће успијевати, или дјеца крштена, или младенци вјенчани неће живјети, а ако поживе, живиће у злу и непогодама. Овако жалосни

хришћани, и ако немају доказа за овакве мисли, они су темељни у њима, па не хоће да се путем непосредног посматрања и искуства увјере; они права религијозна вјеровања мијешају са вјеровањима лажнијема.

Овакви људи, који дијеле дане у срећне и несрећне, као и они, који гледају кога ће срести на путу, па од туда изводе срећу или несрећу, даље, који вјерују у сновиђенија, у судбину, у вјештице, у гатања, провиђења, падају у гријех сујевјерија, које се у св. писму на више мјеста осуђује. Сујевјерије се прима овајвише од примјера одраслијех људи, који нијесу довољно у духу наше вјере васпитани; а ови, са вјером у правога Бога спајају вјеру у привиђења, у вјештице у гатања, у прорицања о сретњим и несретњим данима, (уосталом, они, и немају увијек правих појмова и престава о Богу). У св. писму нигдје не стоји записано, да је Бог при стварању свијета разликовао дане, а кад би било сретњих и несретњих дана, онда зашто би ми одговарали за зла, која се у те дане дешавају, кад су тако несрећни дани од Бога створени и зла, која се у њима догађају? Овако грешне мисли, у погледу празника „Усјекновенија“ наводе ме на гријех — да се тако изразим са овога св. мјеста, да ви св. Јована сматрате за отпадника вашег код Бога. Св. наша православна црква, са погледом на Богоугодна дјела св. Јована, уврстила га је у ред Божијих светитеља и угодника, а нама, њеним синовима, препоручује, да њему, као Божијем угоднику, молитве управљамо, и камо среће, браћо, да ви пазите у који дан који празник пада, па да њима молитве управљате, онда би вам сваки рад био успјешнији, и као такве би вас они код Бога као ваши посредници или ходатаји заштићавали.

(81. 31) ОВР

Сујевјерство је противно првој Божијој заповиједи, тако у трећем дијелу православног исповиједања вјере, који говори о љубави к Богу и ближњему, речено је: „Треће, гријеше против прве заповиједи они, који сами себе предају ђаволу, као врачари, и они, који им подражавају у дјелима њиховим, као и они, који при себи носе амајлије и записе. Четврто они, који се држе сујевјерија и у њ вјерују; тако исто и они, који се у болести својој ослањају на бајање баба и другијех се сујевјерија држе. Пето они, који у свакој ствари налазе неко предсказивање.“ Такође је сујевјерство противно и II. заповиједи Божијој, ње се каже да, осим онијех који се клањају идолима и приносе им жртве, гријеше и они: „који чине чаролије, и они, који држе за нешто сигурно и истинито срећу и судбу, који моштре на мјест и глас штица, који гатају по

рукама, који питају мртве, који носе амајлије или ствари, које би требале да користе против овог или оног, па стављају уза се такве записе, вјерујући да са овима не могу ни изгорјети, ни пошонути, ни бити рањени; и они који употребљавају завежљаје и лијекове (које лекарство не одобрава) па било да се они састоје у бајању, или знацима, или у другим каквим стварима.“ (54).

Ја ћу вам, браћо, навести неколико текстова из св. писма, са којима се и у старом и у новом завјету осуђује сујевјерство, тако и у другој књизи Мојсијевој стоји: „вјештици не дај да живи“ (Исх. 22, 18.). А у књизи Левитској речено је: „Не обраћајте се к врачарима или гатарима ни их питајте, да се не скврните о њих.“ (Лев. 19, 31.). „Човјек или жена, у којима би био дух врачарски или гатарски, да се погубе камењем да се заспу, крв њихова на њих.“ (20, 27.). У првој књизи Самуиловој такође се осуђује сујевјерство са ријечима: „Јер је непослушност као грвјех од чарања, и непокорност као сујевјерство и идолопоклонство“. (I. књ. Сам. 15, 23.). У књизи пророка Малахија стоји: „И доћи ћу к вама на суд, и бићу брз свједок против врачара и против прељубочинаца и против онијех, који се криво куну и против онијех, који закидају најам најамнику, и удовици и сироти и дошљаку криво чине, и не боје се мене, вели Господ Бог над војскама.“ (3, 5).

У новоме завјету, у дјелима апостолским, на више мјеста осуђује се сујевјерство; тако у њима стоји: „Догоди се кад иђасмо на молитву да нас срете једна робиња, која имаше дух погађачки и врачајући доносаше велики добитак својим господарима“. (Дј ап. 16, 16.). Овакав дух као што св. писмо учи, јест дух нечисти и св. ап. Павла изгони га ријечима: „заповиједам ти именован Исуса Христа изаћи из ње. И изађе у тај час“. (16, 18.).

У првој и другој посланици Тимотеју између осталог каже се: „Поганијех и бабскијех варалица клони се; и обучавај се у побожности“. (4, 7.). А св. ап. Павле пише Титу овако: „Јер има много непослушнијех, празноговорљивијех, и умом преваренијех, а особито који су из обрезања, којима треба уста затворити; који цијеле куће изопачују учећи што не треба, поганог добитка ради. Свједочанство је ово истинито: заради тога узрока карај их без штеђења, да буду здрави у вјери, не слушајући јеврејских гаталица ни заповијести људи, који се одвраћају од истине“. (1, 10. 11. 13. 14.)

Благочестиви хришћани! Мислим навео сам вам довољно примјера (цитата) из св. писма, које се одсјечно противе сује-

вјерију, а сада на вас стоји да се отресете сујевјерија и да слиједите путем хришћанске истине. Гдје се покажу трагови сујевјерства, потражите разлог, открите заблуду и незнање, ослабите лаже истином, науком хришћанске вјере и морала. Љубав Бога и људи главно је начело хришћанске наравствености; а ко љуби Бога и људе, тај баља да испуњава све заповиједи, Божије и црквене. А већ по овоме што досада рекох, видите и сами, могу ли сујевјерци људи потпуно и искрено љубити Бога и људе, и испуњавати све заповиједи Божије и црквене? С тога учите сујевјерне и упутите их у свему што им је нејасно, једном ријечи, просвјећујте их, јер је то поуздано средство против такве заразе, којој је најснажнији покретач лични интерес извјесних варалица. Сујевјерни, и поред што гријеше, они се, као што се у народу каже: „боје и од свога хлада“ па као такви, они су неспособни за сваки рад и не могу бити од користи ни Господару ни домовини.

Дакле, браћо, одужите се позиву добријех хришћана, и исправљајте сујевјерне, сјећајући се ријечи св. апостола Јакова, које гласе: „Браћо! Ако ко од вас зађе с пута истине, и обрати га ко, нека зна, ^{НАДА СЕ НА ОНАЈ} који грешника обрати са кривога пута његова, спаси душу од смрти и покрити мноштво гријехова“. — Амин.

CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ИНДИВИДУАЛИТЕТ И ВАСПИТАЊЕ.

— Писао Саво П. Вулетић. —

Када се васпитач први пут појави међ оне, који су му повјерени за васпитање, за њега се тада може рећи, да је ни на небу ни на земљи. Он се у првину не умије наћи — не умије се у свему понашати онако, како би требало, да се понаша, па да сваки корак његовог васпитачког рада води врховном циљу васпитања.

Чудан је посао *васпитање*, фин посао у којем не смије бити нагађања, већ је неопходна прецизност до ситнице. Нехотично нам се намеће овдје сличност између васпитача и љекара. Објекти су им двије стране једне исте индивидуе; и један и други морају бити прави мајстори свога деликатног посла; и један и други, ако су дилетанти, права су несрећа за људство — један упропашћава душу, а други тијело човјеково; и

код једног и код другог има превентивности у раду, јер као што лекар — игијеничар прописује дијету, васпитач пружа оно, помоћу чега душа расте и напредује интелектуално и морално; и један и други имају репресивних поступака: лекар болесног лијечи, а васпитач душевно исквареног повраћа у морални свијет. Лекару није доста да зна, какви игијенски поступци доносе здравље и каква медицина лијечи извјесну болест, већ прописујући некој особи дијету мора познавати стање њеног организма и преписујући лијек мора претходно поставити дијагнозу, — васпитач пак мора строго познавати душу васпитаника и оруђа, којијема она долази у односе са спољашњијем свијетом, као и моралну болест, ако је васпитаник има.

Васпитаник може имати и жеље лијепе, и срдачну заузимаљивост, и сирему за звеколико, па опет, не познајући објекте свог дјеловања, мора лутати на штету васпитања. Један дрво-дјеља испечен је у свом занату, а оруђе му је какво се пожељети може, па ипак, ако не познаје дрво, које дјеље, он може одбити његов најљепши дио, те му послије не може изаћи оно, што је хтио. Томе је сличан и васпитачки посао.

Како би нам добро дошло, кад би приликом првог доласка у школу, за чијег смо наставника одређени, поред дебелих ђачких спискова и непотребних концепата мјесечних извјештаја „о раду и успјеху“ нашли и коју забјелешку о ђачким индивидуалитетима. За такав приложак ми би имали рашта бити захвални свом претходнику. — Но рецимо, да нас се и не тиче онај, који ће послије нас доћи, тиче нас се наш лични посао — наш успјех. Народ каже, да треба с човјеком сто кола хлеба појести, па га тек онда познати. Како је ова народна ипербола од значаја у васпитању! Васпитач мора скроз познати свог васпитаника, ако хоће, да му васпитни поступци имају утицаја, а то упознавање не иде тако лако. Што данас примјетимо као особину дјетета, сјутра можда нећемо примјетити, а то што смо примјетили можда је врло важно обиљежје његово; зато треба сваки примјећај прибиљежити, и неколико биљежака, до којих ћемо на тај начин врло лако доћи, даће нам драгоцијену слику индивидуалитета васпитаникова, те га на тај начин свакад можемо имати пред собом у највјернијој му оригиналности, па и нећемо према њему поступати онако, како ће наши поступци долазити у конфликт са природом његовом или пак са извјесним стањем његовог душевног напретка.

Потрудићемо се, да прво изнесемо: шта је индивидуалност човјека у битности својој и какав јој је значај у васпитању,

а последице ћемо изнијети елементе, који се јављају као наша властитост, и које би требало приближити при саставу слике индивидуалитета, којом ћемо се у васпитању послужити.

1.

Ако сравнимо два листа једног дрвета, који се чине једнаки, опет ћемо видјети, да та једнакост није у свему и до ситнице. Тијем прије неће бити једнаки два човјека како психички тако ни физички. Појам „човјек,“ рећемо у духовном смислу, мора се узети с обзиром на садржину му и обим, што има сваки појам и та садржина и обим добија се у томе што се име *човјек* придијева индивидуама тако различним, од којих свака има у својој индивидуалности нечега искључиво свог, и то чини њену *властитост*.

Извјесне чињенице свијести, као и психички закони јављају се код свих духовно нормалних људи и то је заједничко, али како те чињенице, тако и закони, који се на њима огледају — и које сви нормални људи имају — нијесу код тих људи једнаки. Друкчије су представе, чувства и т. д. код једног, а друкчије код другог, а тако исто асоцијација, репродукција и др.

Индивидуалност игра у васпитању велику улогу. Властите особине нашег духа постављају у неколико границе нашем васпитању, а с друге стране у тој је властитости извор таквих духовних особина, које кад дођу под педагошке законе од великог су значаја по васпитање. Отуда је потреба да се извађе на сусрет духовној унутрашњости васпитаника, те да се ова упозна и оцијени према васпитном циљу, па да се на њу утиче финијем начином, те да се иста — по могућству — прилагоди у смислу тог циља.

Кад дијете први пут у школу примимо, оно је већ на извјесном ступњу душевног развића. Оно се од рођења бави у извјесној средини и из ње помоћу чула прима утиске, те његова свијест расте и напредује. То што дијете у свијести има јесте његова *духовна садржина*, чије ће стање зависити од средине у којој је добивена. Ако на пр. малом горштаку причамо о равницама, или равничару о стијењу и гудурама, они ће се чудити, јер у својој духовној садржини они немају ништа ни слично ономе, о чему им причамо. Каква ли је тек по овоме разлика међу градском и сеоском дјецом? — Разноликост духовне садржине може се односити не само на предметну сви-

јест, већ и на осјећање (чуство) и на вољу, т. ј. на чињенице, које се добијају дружењем. Тако ће чудан изгледати набусит васпитач у очима малишана, који су код куће познавали само милошту, а њежност васпитачева биће непојмљива малом јаднику, којег је код куће пратила само грдња и злостављање (тутора, маћехе, а ређе злијех родитеља).

Ова такозвана почетна духовна садржина узима се као основа за даље рашћење васпитаника у психичком погледу, али се она пречишћа и удешава како ће моћи послужити као темељ идеалној душевној згради, нарочито у моралном погледу. Значај ове почетне духовне садржине у толико је већи, што она може бити од пресудног утицаја на избор будућег занимања васпитаника. Један, иначе ни у чему непријекоран, члан нашег Ђачког друштва на средњој школи, кад хоћаше ма у којој прилици угледати лијепу стоку, лијеп усјев, траву или ма шта из области пољске економије, свакад би обраћао пажњу друштва на те предмете и давао би о њима објашњења, па и онда, ако му из друштине није нико пажњу обраћао. Он бјеше рано дјетињство провео у својој задружној и богатој сељачкој породици, те му пољопривредни живот бјеше за душу пријенуо и залијећаше прилику да се ода рационалној пољопривреди. Кад се градска дјеца састану у одмах праве „дућане“ и „тргују,“ сељанчићи „ору“ или су „овчари“ и пасу „овце“ — обично обло камење. Први неће ни под коју цијену бити тежаци, а други опет нерадо остављају село, јер им је прва духовна садржина одредила животне аспирације. Ја од каквог ли су утицаја за будући морални живот чуство и хотјење, као саставни дјелови почетне духовне садржине?!

Духовна садржина човјека, ма на ком ступњу умног развића и ма на којој моралној висини, јесте и једна страна његове индивидуалности. Велимо једна страна, јер приликом анализе духовног живота не налазимо као индивидуално својство само духовну садржину индивидуе, већ и облик те садржине и однос чињеница, које је сачињавају. Двије по суштини дакле исте духовне садржине код двије личности опет се по нечему разликују: оно чега смо свјесни може у нашој унутрашњости имати јачу или слабију моћ, може у свијести бити јасније или тавније; могу се чињенице наше свијести, као саставни дјелови наше дух. садржине, брже или спорије асоцираши, репродуцираши и т. д. и т. д.

Духовна дакле садржина може бити различита по суштини својој, и то је једна страна индивидуалитета, а може бити раз-

личита и по облику и међусобном односу чињеница, које је састављају — и то је друга страна индивидуалности.

Облик духовне садржине и однос њених чињеница, као страна индивидуалности јесте нешто важније од саме садржине, јер је то пошљедица *психичке радљивости* индивидуе, пошљедица тз *психичког процеса*, а тај је процес *духовни живот* човјека, којим он, поред осталог, прима и препорођује нове утиске с поља; то је управо *функција* тог живота, а не какав фактор, који би различито руковао са оним што примамо у нашу дух. унутрашњост.

Дакле нашу духовну унутрашњост карактерише *дух. садржина* и *духовна радљивост*, а ову другу познајемо по облику и односу саставнијех дјелова прве.

Из наведенога јасно је у каквој су тијесној вези духовна садржина и духовна радљивост, а ту нам се и истиче зависност друге од прве; јер кад неко не би ништа имао у својој свијести, не би могло ни бити говора о његовој духовној радљивости. Блесан има ограничен број представа, често невезаних у појмове; осјећа мало, а пожуде су му више животињске, те на њега слаб утицај чини спољашњи свијет; — сиромашан са психичким типовима, још је сиромашнији са психичким законима, те су у његовој унутрашњости никаки трагови духовне радљивости.

Духовна радљивост оснива се на *духовној садржини*, али чињенице свијести примају се различито *и то баш према различитој духовној радљивости*. Духовна је садржина поље на ком се огледа духовна радљивост, али се до тог поља долази духовном радљивошћу.

Духовну садржину даје нам спољашњи свијет *и то не може бити чисто наше*, већ је наше оно чим доживљујемо ту садржину, која нам се натура споља, а преживљујемо је нашом духовном радљивошћу. Двојица могу бити очевидци једног истог привора и свате процедуру истог; али да ли ће обојица на тај приказ једнако реагирати, да ли ће његов утисак бити на обојицу једнак, да ли ће сјећање на тај догађај бити једнако и код једног и код другог? — Не, то неће бити, јер код обојице гледалаца није духовна радљивост у свему једнака.

Долазимо до тога, да стање духовне садржине условљава духовна радљивост, па рецимо, ако је та садржина код двојице по суштини једна те иста — једне су им чињенице свијести — може ли се захтјевати, да та двојица буду у свему једнаки? Не никако! — Човјек има два сина — рецимо чак и два близнака — које једнако држи, једнако васпитава. Нераздвојни су;

сви су им доживљаји једни исти — и, поред свега тога, они неће бити у свему једнаки, но пита више међу њима може бити огромних разлика у духовном погледу. Човјека невоспитача по струци овака разлика баца у скептицизам: виче на Педагогику, не вјерује у моћ васпитања, јер у незнању не узима у обзир, да је разлика међу васпитаницима до њихове духовне радљивости. Дату им духовну садржину друкче је преживио један друкче други, а васпитач се није користио познавањем те њихове разлике, те и своје поступке у васпитању није одмијерао према различној им духовној радљивости, већ све тјерао по једном калупу. Код једне индивидуе скуп чињеница свијести биће у таком односу, да је то стање жива сила и узрок душевне еволуције, а код друге тај је скуп мртва средина, те и не може дати мотива каквој духовној прогресивности, ако васпитач — педагог не притече у помоћи развијајући, на основу научних закона. код таке индивидуе њену духовну радљивост. — Ово изгледа чудно, тим чудније, кад се помисли на ону психолошку истину: да нема неморалне духовне радљивости, већ као таква се јавља духовна садржина. — Али ово само диже цијену васпитању, и доказује да то није какав обичан по-сао, и да га не могу ерицирати звану и незвану.

Узмимо само једну обичну ствар: *тежираменаш*. Шта ће на крају изаћи, ако се једнако поступа са флегматиком и холериком? Како је много горког искуства прибављено и у домаћем и у школском васпитању, да такви поступци нијесу природни и да ужасних пошљедица доносе.

У колико је већа важност духовне радљивости као индивидуалне особине но духовне садржине објашњава нам даље тај психолошки факат, што духовна садржина може претрпјети демонстративне измјене: мјесто једне дође друга. Један двајесто-годишњи младић отиде, рецимо, из села у какву велику варош и сад се од једном нађе у средини, о којој прије није могао ни сањати; он се почиње привикавати каквом деликатном послу, који нема никакве сличности са онијем, што га је у селу радио. Одједном се у његовој свијести јављају нове представе и истискују оне старе, па наравно сад друкче и осјећа, друкче и хоће него прије. За једног и данас живог Србина, који је као научник свјетског гласа понос и Српству и Словенству, прича се, да је до своје двадесте године био рибар, и тек онда пошао на средњу школу, и доцније дошао до највишег научног степена. Његова утврђена духовна садржина одједном се истискује из свијести и мјесто ње долази друга. Он је био нов по

духовној садржини, али не по духовној радљивости; рибар и велико-градски ђак били су једно по духовној радљивости, јер као оно суд, што даје свакој течности, коју у њ успемо исти облик, тако облик духовне садржине остаје у главном исти, а при том још и однос чињеница те садржине.

У духовној радљивости не може бити нагле промјене, али то не значи да је не може бити у опште, јер овда би дошла у сумњу моћ васпитања. Ту не може бити промјене као оно са духовном садржином, већ се с тијем иде без скокова — постепено. Зато се може рећи да духовна радљивост управо детерминира човјека; она је његова — чисто његова; она је оно његово „ја“, његова природа, на коју се не може јуришати, јер се бори на живот и на смрт. Ево како о томе вели високоучени Србин, *Професор Др. Ств. М. Ожанић*: „Унутрашња радљивост наша јесте опозиција сваком неприродном утицају; она ступа при томе као властитост наша противу елемената, који руше ту властитост. Често се знање може предавати на такав начин, који је противан психичким законима. Тако и раде сви, који се баве васпитањем, а не труде се, да проуче психичку природу дјеце и педагошке принципе, који су засновани на тој психичкој природи. Али унутрашња се радљивост ученика ни у колико не развија таким радом, већ само сирецава“.*) — Овај нам се став толико допао, да не могосмо да га овдје дословце не наведемо, и тијем поткријепимо оно што је напријед речено. — Много ли је проишло зала од тога, што нијесу младеж познавали они, који су били позвани, да је познаду!

Кад се духовна садржина мијења, а духовна радљивост у главном остаје, онда излази, да се та радљивост преноси са једне садржине на другу, и ако се у чему мијења, она се мијења при том пријеносу постепено и полако, т. ј. развија се све јаче и јаче примјеном на разна поља духовне садржине, а све уз опрезну пратњу васпитача, чије понашање чини хармонију с душевним процесом васпитаника; а стварна хармонија у музици не постаје од једнаких већ различних и складних тонова, на подобно томе васпитач и ако неприродно не јуриша на природност дјечије индивидуалности, то не значи, да он у свему и повлађује тој индивидуалности, само је његов поступак у извјесној хармонији са њом. О како је овдје мучно бити „музичарем“, а тешко васпитању гдје васпитач то није!

*) „Философска Педагогика“ од именованог професора, којом смо се књигом у овом раду у многим послужили.

Закон о преношењу духовне радљивости дошљедан је тежњи васпитања, које хоће да преобрази индивидуу, дајући њеном духу све новије и новије чињенице. Овај закон затвара уста и онијема, који из незнања устају противу извјесних предмета, што су у програму васпитне школе, а чија корист није јасно видљива, као другијех. Једна садржина помаже другу, јер духовна радљивост развијена на једној преноси се на другу. Ако је неки мали ђачић доба испред доласка у школу провео у каквој економно-продуктивној породици и тамо већ имао неку дужност, на пр. био мали чобан и брижио за повјерено му стадо, он ће сад строго водити рачуна и о ономе, што се од њега буде у школи захтијевало.

Из свега додје реченог излази да је духовна радљивост најпозитивније обиљежје наше индивидуалности, а у томе нас утврђује и овај аргуменат: наш унутрашњи животни процес у многоме зависи од наше тјелесне организације, нарочито у погледу чула и нервног система, чији физиолошки процес условљава душевне појаве, а те тјелесне моћи јесу оно, што ми можемо и наслиједити и с тимем физиолошко-психолошку диспозицију за развитак духа.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE (СРПСКЕ) БУРДЕ
CRNOJEVIĆ

ИЗ ОБЛАСТИ МЕТОДИКЕ.

Пише учитељ.

(Наставак.)

III. Настава из математике.

У најстарија времена, кад су прве двије породице ступиле у саобраћај, појавило се рачунање. Истина, то прво рачунање састојало се у размјени ствари за ствар; дакле, било је врло просто — трампа. Те трампе има и данас у по неким дијеловима свијета (Африка, Америка), а постоји и код Руса и Инглеза. Било да се трампи, било иначе, опет свуда је морало бити неког рачунања помоћу бројева. Примитивно рачунање било је на „прстима руку.“ Рачунање на прстима постојало је дуго времена, па код Кинеза, веле, и данас се може наћи такво рачунање. — Ну, доцније, кад је имало да се рачунају повеће

суме, онда се рачунало „претима ногу и руку.“ Доцније су почели да се служе каменчићима, шкољкама и ситним новцима. Али и то је било до 100 па и до 1000, а даље се није могло ићи. Кад је још виша потреба настала за многобројније рачуне, морао се је тада појавити неки врло даровит човјек, Бенаје, који је усавршио систем рачунања. Тај систем састојао се из десетина, које су се понављале. — Код Бернаца био је *пентадик*, а код Кинеза *декадик*. За ово су узимали шкољке и нивали их по пет или десет у гомили на конац. Десета или пета шкољка морала је бити другачије обојена, да се зна гдје се свршује *декадик* или *пентадик*. На основу оваког рачунања постала је *руска рачунаљка*. Њоме се и данас служе по основним школама, а и у будуће служиће се, само што ће се све више усавршавати.

Највиша тешкоћа настала је онда, кад је требало да се бројеви представе графички. Стари народи, као Мисирци, Грци, Римљани, представљали су број почетним писменом бројне ријечи. Пошто смо ми примили сву писменост од Грка, то смо писали бројеве словима, што се и данас задржало у црквеним књигама. Римљани су још више усавршили писмено рачунање: они су створили бројни систем, који се и данас употребљава. Ово је највећи прогрес, што је могао бити у то доба. Тих знака има у главном седам: I, V, X, L, C, D, M. Из ових знака састављали су све могуће количине, тако, н. пр. кад су хтјели да напишу два, писали су: II; кад су хтјели четири, писали су IV; кад су хтјели шест, писали су овако: VI и т. д. и т. д. Римљани су у томе веома одмакли од осталих народа јевропских. — У средњем вијеку није се знало ни за какво друго рачунање све до *папе Силвестра II*. Он је добио образовање у Шпанији од Мавра на универзитету и донио је арапске бројеве, којима се и данас служимо. Док је Јевропа стајала тако у погледу рачунања, дотле је Индија на четири вијека по Христу знала за многе друге рачунске радње. Код њих је била одређена вриједност бројева по мјесту, дакле, *десетни систем*, којим се данас цио образовани свијет служи. Код њих је била позната и вриједност *нуле*. Знали су рачунати интересно правило, тројно правило, верижно правило и др.

Крајем 17. вијека уведен је арапски систем у Јевропи, а римски избачен. (Прије овога рачунало се на клупи (банк) у Њемачкој, и отуда ријечи: банка, банкрот и т. д.) — Кад се почело рачунати пером, више се радило механички: гледало се на материјални циљ, а није се пазило на развитак душевних

моћи. То је било све до Песталоција, а он је гледао да рачунање буде „очигледно“. Узимао је за то усправне црте, по десет у једном реду. У сваки квадратић стављао је најприје по једну црту, па онда у дотични *двиге*, па даље три и т. д. док није добио велики квадрат, који је имао у себи сто ситних, или *сто* цртица. На тај начин представио је таблицу сва четири вида рачунања. До њега се рачун није предавао првих година, но тек од 10—12 године. Међутим је он почињао са првом годином школовања. Више је обраћао пажњу на формално образовање него на материјално: предавао је усмено рачунање, а писмено давао је врло мало мјеста. Ту махну отклонили су његови ученици и довели су у сугласност и формалну и материјалну страну образовања. — Дистервег и Хајзер на томе основу израдили су и рачуницу, а на томе основу и данас се пишу рачунице, и предаје по школама ова настава. —

Циљ је рачунске наставе формални и материјални, а по томе и практични. При остваривању тих циљева постиже се и морални и васпитни циљ. У рачунској настави има врло много предмета, које могу дјеца да посматрају (захтјев очигледне наставе) и тиме се вјежбају њихове душевне моћи — постиже се тиме *формални циљ*. Ни у једној настави не тражи се толико мишљења колико у овој настави; зато се она и зове логичка настава. Свакоме је потребно да зна рачунати, па ма чим се занимао, ако жели да не буде од другог материјално оштећен, те зато се учи писмено рачунање у свима могућим комбинацијама, а тиме се постиже *материјални циљ*. Рачун је тачан, зато и има васпитног утјецаја на омладину, јер се и она папшти да буде у своме раду и опште у животу тачна. Дакле, ту је и морално образовање.

Грађа за ову наставу треба да буде таква, како би дјеца по свршетку школе могла све рачунске основне радње вршити са једноименим и разноименим стварима, са цијелима бројевима и разломцима, и да могу основне радње из геометрије израчунати. — Распоред, по коме треба давати ову наставу, изложен је у наставном плану: у I раз. од 1—20; у II раз. од 1—100; у III раз. до 1000, а у IV раз. све могуће комбинације од ових бројева и даље до милиона. Свуда у овим радњама све радње иду заједно: дијељење, множење, сабирање и одузимање.

Неки захтјеви при предавању рачуна.

1. Рачунање треба да се врши очигледно. Најприје се посматрају ствари у смислу бројева; затим знаци на табли; даље,

именовање ствари (десет оваца, пет коза,) па се најзад прелази на апстрактне бројеве.

2. Свако рачунање треба да иде поступно без скокова и празнина; не смије се хитати и много предузимати; а оно што се предузме, треба да се утврди.

3. Свако рачунање треба да се врши с размишљањем.

4. Свако рачунање треба да се врши помоћу учитељевих питања. Треба ученици сами да дођу до резултата и да из примјера створе правило.

5. Све оно што се учило ваља често понављати, док не пријеђе у својину.

6. Писмено и усмено рачунање треба да иду наизмјенично. И једно и друго важно је. Усмено је важно, што човјек не може свуда уза се носити хартију и плајваз (писаљку), те да рачува најситније ствари, а најзад то знање би било веома скучено, кад човјек не би могао израчунати „напамет“ бар најобичније ствари, онолико, колико може један неписмен човјек. — Усмено рачунање треба да претходи писменом.

7. Задатке рачунске треба узимати из практичнога живота и пазити да су подесни и природни. Задаци су *подесни*, кад одговарају развоју ученика, а природни су, кад су онако као што је у самој ствари, тј. кад ваља издати овако: једне ципеле коштају 20 фиорина, а колико ће 8 ципела? и томе слично.

8. Задаци не смију имати неморалан карактер; н. пр. не смије бити овакав задатак: *Једин је човјек украо пет волова; пита се колико ће волова украсти дванаест људи?! (Можда се овакав задатак неће ни десити ни у једној школи).*

Н а ц р т л е к ц и је ¹⁾.

Хоћемо на прилику да дамо дјеци *појам о броју пет* (5). Овдје нам треба *пет* истинских ствари. Њих ваља изнијети пред дјецу и дати им времена да их посматрају. За овим ће доћи, као што је споменуто напријед, знаци на табли (крстићи). Послије овога именовани бројеви и на пошљетку неименовани. — Предавање, од прилике, може се отпочети овако: Учитељ ће дићи руку и упитаће ученике: *Колико имам прстију на овој руци?* — Можда ће неко од дјеце рећи: *имам четири!* Кад се то деси, тражиће да броје. За овим може, узети неколико штапића и од њих у гомили по пет одвајати. — *Колико имам сад штапића у овој руци?* — (пет). *Колико имам у овој*

¹⁾ Предавање за I раз. основне школе.

руци, а колико у овој? — (У тој имаш *три*, а у тој другој *два*). Колико имам сад у овој, а колико у овој другој? — (У тој *један*, а у тој *четири*). Колико је то свега (1 и 4)? — Кажи, Милане! — (то је *пет*). Колико је свега сада (узети 3 и 2)? — Кажи, Јово! (пет). А колико је сада (показујући им 2 и 3)? — (опет пет). Послије овога нацртаће на табли пет крстића и тако ће исто поступити као и при овоме примјеру. За тим ће написати пет линија, па пет тачака и ићи ће свуда показаним путем. Послије ће пријећи на питања: Даће једном од ученика пет штапића и питаће га: колико је *пет штапића*? — (Пет јесу: један и један и један и један и један — бројаће). Даље ће му раздвојити штапиће на двоје: на једном мјесту *два*, а на другом *три* и питаће га: колико је пет дрваца? — Кажи, Петре! — Пет дрваца јесу *два* и *три*, или *три* и *два*, или *један* и *четири* и т. д. (Како се буде радило.) Послије ће ово поновити на знацима на табли, а за тим то исто на именованима бројевима: Колико је пет голубова? — Пет голубова јесте: један голуб, и један голуб, и један голуб и т. д. Овдје се већ почиње прилазити к апстракцији, док се најзад не дође на њу: Колико је пет *пет*? Најзад ће им показати цифру *пет* (5) и казати да је то знак *броја пет* и ту ће им добро истаћи разлику између броја и цифре. За овим ће још једном поновити све. Разлагаће број пет на саставне дијелове и опет те саставне дијелове слагаће у број пет. Даље може додати: Колико је *пет* и *два*? — Колико је *пет* и *три*? — Колико је *пет* и *један*? — и т. д. Уз ово доћи ће и одузимање; н. пр.: Јово је имао пет голубова, па му два одлете; колико му је онда остало? — (три). — Кад се све то сврши, онда је и предавање свршено.

(Свршиће се.)

О Д З И В И С В Е Ш Т Е Н С Т В А

приликом проглашења закона о уређењу свештеничког става.

Ваше Височанство
Милостиви Господару!

И ми, потписати свештеници, примили смо послате нам окружнице љубљенога нам и ревноснога Архиепископа Његова Високопреосвештенства Господина Митрополита Митрофана, о новој установи о свештеничким платама.

Схваћајући овако значајну установу, коју је Ваше Височанство — из Владалачке бригае за благо св. цркве, нас, свештеника и драгога и вјернога народа. благоизвољело одобрити и потврдити, радује се тиме, што се њоме допринијело, да у народњој цркви *вије онај дух, који је сагласан са догмама њеним,* а уједно, што се *подигао углед и достојанство наше народне православне цркве.* Поред досадање најстрожије привржености и оданости нас, свештеника, ка Узвишеноме Ти Престолу, установом овом позвани смо, да и ми у кругу отачаствене браће, свештеника, све већом љубављу и подајничком вјерношћу изиђемо на сусрет дужностима, које нам св. црква преко ревноснога Архипастира налаже. Па кад се увијек са готовошћу будемо одазивали овима дужностима према отаџбини и Узвишеноме Ти Престолу, више је него сигурно, да ћемо у овој прилици допринијети ка унапређењу религиозно-народних осјећаја, који су услов цвјетања куће, општине и државе.

У име овога, подносећи Вашему Височанству адресу најпонижније благодарности, што нам се пружа могућности како би лакше одговорили своме св. позиву, као и могућност опстанка, овђе подписано свештенство принијело је данас топле и благодарствене молитве Свемогућему Творцу, а у храму св. великомученика Георгија, за драгоцјени нам живот и здравље Вашег Височанства, срећу и напредак Узвишенога Ти Дома, као и за све већу моћ, славу и величину драгога и милога Ти народа.

Благодарећи Свемогућему Творцу, Који Ти је дао снаге и моћи при нашем ослобођењу, топло Му се препоручујемо, да Он непрестано бди над Тобом, те да скорим ову корисну и напредну установу, по свештенство и народ, будеш примијенио и у она српска мјеста, која чаме под туђином и очекују од Тебе спас и ослобођење своје. —

Подгорица, 9. Марта 1900 г.

Остајемо бити

Вашега Височанства

благодарни и најпонижнији Зетски свештеници:

Јако Вулешкић парох Голубовачки
Васо Поповић парох Бјелопољски
Јован Радловић парох Љешкопољски
Андрија Драговић парох Махалски
Ристо Поповић парох Вуковачки
Крсто Поповић парох Подгорички
Војин Поповић парох Подгорички
Шииро Радичевић парох Бериславачки.

Њ. В. Господару Њњ. Николи I.

Цетиње.

Међу најзнаменитије установе у културној историји Црне Горе биљежи се и срећна установа Вашег Височанства о свјештеничким платама, — поводом које окупљени окружницом Њ. Г. Г. Митрополита Митрофана од 24 фебр. о. г., те данас у највећем душевном умиљењу и сакрушењу срца, кољено-преклоњено са грађанина ове вароши упутисмо наше благодарене и срдачне молитве Богу за здравље и дуг живот В. В. Нашег Витешког Господара и Ваш узвишени Дом, за неоцјениву установу и добро учињено драгоме Ти народу, св. цркви и свештенству, какву установу и најпросвећеније земље ријетко имају. —

Ова установа у повјесници Црне Горе чини славну епоху и видљив доказ културног прогреса, наше и ако простором мале, али установама и идеалима велике и славне земље. У толико више, што ова установа, поред многих других установа, које су непрестаним трудом, очинским страдањем и великим духом и мудрошћу В. В. створене по свима гранама државнога живота, — те данас, хвала преблагом Богу, Црна Гора с поуздањем и правом може рачунати на што љепшу и сјајнију будућност. —

Истина, да В. В. рече једном приликом своме драгоме и вјерно-оданоме народу: „ми смо мали, али Богу хвала крепки, јер смо слогом спојени. Слога је најсвјетлије оружје; у срцима јунака оно је непобједио.“ Даље, рече: „ми смо сиромашни, али сиромаштво не осјећамо, јер је јунацима част јуначка богаство.“ —

В. Височанство! покорно подписато свештенство, свјесно велике милости В. В., којом сте најмилостивије благоизвољели санкционисати закон нове епархијалне организације и установе свештеничкијех плата показате дјелом, да је достојно високе пажње свога општељубљенога Владоаца, чиј ће рад несумњиво донијети користи и земљи и вјерно-оданоме Ти народу. —

Потписати одстрањени од досадањег начина у приходавању свештеничких заслуга, који је у велико убијао свештенички углед и сваки умни и морални развитак с једне стране, а с друге кроз прожмани и одушевљени овом великом пажњом и милошћу В. В., — молимо се кољеноприклоњено Свевишњему, да В. В. са узвишеним Домом Вашим поживи много и много година на славу и узор Владалачког Вам Дома, на корист св. Православне Цркве и на срећу драгога Ти народа. —

Подносећи В. В. изјаву вјечне благодарности и оданости, потписујемо се препокорни и вјерно-одани служитељи св. Православне Цркве:

Број 65.

Никшић, 23 марта 1900.

<i>Борђије Милановић</i>	парох и надз.	Никшићки
<i>Крсто Мијушковић</i>	"	Повијски
<i>Рамо Абрамковић</i>	"	Луковски
<i>Лука Крњевић</i>	"	Жупски
<i>Ново Штанишић</i>	"	Горњеполски
<i>Милован Поповић</i>	"	Драговољски
<i>Крсто Вуковић</i>	"	Жупски
<i>Нико Маршиновић</i>	"	Брезовички.

Ваше Височанство

Милостиви Господару!

Поред многобројних велезначајних и корисних установа, које сте Вашим генијалним Велеумом неуморним и непрестаним радом допринијели вјерном и покорно-оданом Вам народу Црногорском — стиглоше данас послате окружнице од нашег ревнивог Архипастира Њ. В. Г. Митрополита Митрофана — о установи свештеничких годишњих плата и ослобођењу народа од непосредног плаћања свештеницима: бирова, вјенчања и подуша.

Ово је Ваше Височанство из владачке бриге, благоизволило одобрити и потврдити за углед и достојанство наше св. православне цркве, свештенства и драгог ти и милог народа Црногорског.

Поред других оданости и најпокорније благодарности ми потписати свештеници позвати смо и овом значајном и многокорисном установом, да овдје у скупу пред овим Божјим светитељем принесемо топле молитве и помолимо се Свевишњему Творцу за драгоцјени и дуги живот и здравље Вашег Височанства, срећу и напредак Узвишеног ти Дома и драгог ти и милог народа Црногорског.

Остајемо с благодарношћу најпонижнији пиперски свештеници:

Ман. Ђелија, 7/IV 1900 год.

Димитрије Миличковић
Новица Поповић
Лово Вуковић
Сава Божарић
Лука Миличковић

Ваше Височанство
Најмилостивији Господару,

Пуни подајничке најоданије покорности потписати узимамо слободу изјавити Вашему Височанству следеће приликом доби-
вене окружнице од Његовог Високопреосвештенства Господина
Митрополита *Митрофана*, којом приопћаје, да је *Ваше Височан-*
ство најмилостивије благоволило одобрити закон о свештеничким
платама.

Ваше Височанство
Најмилостивији Господару,

Кад је свемогући Бог благоволио бољој и срећнијој буду-
ћности повести српски народ, чинио је то преко великих и славних
мужева, као што је негда преко Немање I. и његових потомака;
тако пак кад је благоволио Црногорски народ повести бољој
и срећнијој будућности, учинити га диком рода Српскога и
ставити за углед великима и моћнима, учинило је то преко
Анђела чувара наших, а славних предака Вашег Височанства,
којих су неоцијене заслуге за Српство, с чега и имена њихова
златнима словима биљежи историја српства. А ми као што
свемогући Бог и правда изискује с најпреданијом благодарношћу
спомињемо Њих и као благодари њихови синови и њиховим
трудом ослобођених гора, имајући *Крва* Премилостивом Богу,
на сјајном и узвишеном Црногорском Престолу у мужевској
снази будног стражара и преставника највећих нада у Вашему
Височанству, — гледамо најсрећнију будућност вјековно изму-
ченој и прослављеној нам драгој Отаџбини, за које оданоме
своме народу урођеном својом мудрошћу и очинским неуморним
радом даје Ваше Височанство очевидног доказа, унапређујући
све гране државног живота.

Поред многих добара, које драгом свом народу пружа
Ваше Височанство, као препородилац земље и пионер сретније
ере, подижете велељепне домове Божије и унапређујете, а овом
приликом знатно унапредисте, одобливши закон о уређењу на-
ших свештеничких плата и додасте, Премилостиви и Узвишени
Господару наш, најподеснијих средстава и прилика служитељима
олтара Господњег, да свете своје дужности најревносније врше,
да их врше онако, како наша света Православна Мати Црква
прописује и како потреба миле наше домовине изискује.

Високу милост и пажњу Вашег Височанства прихватило је
црногорско свештенство пуно најпреданије подајничке вјерности

и најдубље благодарности, те ће се неуморно — дневно — ноћно старати, да вршењем светих својих дужности и на дјелу ово засвједочи.

Најпокорније потписати, свештеници Бјелопавлићки, побуђени милостивим и великим овим даром, великом овом моралном тековином, искупљени у Манастир Ждребаник, негдашњу Немањића лавру, приносе данас Престолу Свевишњег најтоплије молитве своје за здравље и дуг живот — на сверпску срећу — *Вашег Височанства Књаза — Милостивог Господара свога Николе 1-вог и Његов Узвишени Дом.*

У Манастиру Ждребанику, 12 Марта 1900.

Вашега Височанства

најпонижније слуге и поданици:

Прото Милутин Бошковић
 Срдан Поповић, надзиратељ
 Јован Јовановић, свештеник
 Филип Пешић, „
 Радован Павићевић, „
 Јагош Николић, „
 Стојан Радовић, „
 Јован Дамјановић, „
 Сава Драговић, „
 Лука Радовић, „
 Божо Ђковић, „
 Крсто Ристић, „
 Петар Јовановић, „
 Стеван Вујадиновић, „
 Марко Поповић, „

ЦРКВЕ У ПРЕДГРАЂУ ТРЕБИЊА.

Приопћио Леон. Нинковић јеромонах.

1.

Црква храм св. Благовјештенија у Подглицљу.

Путујући главном цестом, која води из Требиња у Билећу, за један км. пута путника срета село Подглица. На домаку овога села — с десне стране цесте постоји црква храм св. Благовјештенски. Црква се налази на дивном положају између

старе и нове цесте. Западно од цркве лежи село Рупјела изнад кога се уздиже брдо „Погача.“ Сјеверно се уздижу брда: Глива и Леунтар, а на оба брда постоје аустро-угарске војничке тврђаве. Источно се простире романтичнога положаја село Горица и дивно Горичко поље, гдје су Херцеговци 1878 године предали своје оружје Аустрији. Јужно је стара чувена српска престолница — Требиње. Југо-источно се виђају брда: Гучина, Петрина и Голо брдо, а на њима се виђају војничке тврђаве.

Источно 100 м. далеко од цркве лежи војничко гробље, које је по најновијем начину уређено. Између врло дивних споменика особиту пажњу заслужује споменик погинулих аустро-угарских војника за вријеме окупације 1878 г. на Гомиљанима и Горици. Споменик је висок 4 м., а ограђен је жељезним ланцем — преко камених стубова. На западном лицу споменика — (при врху) стоји: „1880.“ А на ниже табела с натписом: „Das K. K. infanterie Regiment graf Nobili, den in treuer Pflichterfüllung für Kaiser und Vaterland gefallenen Kameraden.“ На јужној страни при врху пише: „Gomiljani 7. Septembra 1878.“ А при дну табела са имеником погинулих војника, из које се види, да је у боју на Гомиљанима погинуо један оберлајтнант, један лајтнант, два фирера, два капорала, два фрајтора и четири редовна војника. На источној и сјеверној страни споменика пише: „Gorica 15. Septembra 1878.“ А при дну табела са имеником погинулих војника, из које се види, да је у боју на Горици погинуо: један капетан, један лајтнант, један фелдфебел, два фирера, шест капорала, два фрајтора и 46 редовних војника.

Пошто смо у неколико оцртали географски положај, вратимо се овој св. Богомољи. Црква је сазидаана од тврдога материјала у облику лађе, а сволтана је сигом. Звоник је на преслици са једним звоном. На споредним зидовима и на олтарској апсиди има по један прозор. Обим цркве стоји овако: дуга је 7 м., широка 4:70 цм., а висока 4 м. О постању ове цркве мјештани веле, да су је градили прав. житељи села: Рупјела и Подгливе. А када? То не знају, као што не памте, да је икада била порушена. На горњем црквеном вратнику има натпис оваки: „позови се 8 мата 1883.“ До другога икаква документа односећег се на постање ове цркве нијесам могао доћи. С јужне стране цркве налази се породична гробница Јова Тупањанина из Требиња, која је врло красно начињена а врло лијепијем гвозденим рашћелом ограђена. На гробници се налази натпис оваки: „Ово блажено почивалиште на-

чини Јово Тупањанин за своју породицу Требиње 1883.“ Одмах поред гробнице има чатрња са натписом: „Начини Јово Тупањанин Тре: 15/4 1889.“ У наоколо цркве има врло кра-снијех споменика, међу којијема би требало на првом мјесту споменути гроб пок. Шћ. Черовића, који поред онако огромне оставштине не краси још никакав споменик.

Црква нема каква иметка осим што је снабђевена св. утварима за Богослужење. Цркви спадају села: Рупјела Подглива. Код ове цркве је поред сељачкога и варошки укуп.

II.

Црква храм св. Ђорђа ¹⁾ у Горици на Прљачи.

Источно од цркве св. Благовјештенске за један км. хода налази се црква храм св. Ђурђа. Црква постоји у подножју гливскијех страна — у селу Горици. Сазидана је у виду лађе, а сволтана каменом и сигом. На сјеверном зиду и на полу-кружној олтарској апсиди има по један прозор. Звоника као ни прозора на јужном зиду нема. Црква је дуга 6·90 цм., широка 4·30 цм., а висока 3·50 цм.

Ко и када је овој цркви у почетку темељ ударио, позитивно се не зна. Зна се само то, да је обновљена 1844 године, а то нам свједочи и натпис са лијевог вратника, који гласи: „поновн се храмъ ст. Георгіје лето 1844.“ А на десном вратнику опет: „1826.“ За пошљедњу годину (1826) мјешћани веле, да су покушавали обновити ови св. храм, али им жељу Турци осујетеше; док им је то испало за руком, као што се у натпису вели: „1844.“ године. Око цркве има неколико врло дивнијех споменика из новијега доба, док старинских гробница као и натписа нема..

Црква нема каква иметка — осим што је са св. утварима снабђевена. Цркви спада село Горица. У овим селима живе измијешано Срби православне и исламске вјере, али осим вјерских одношаја никакве разлике нема међу обје вјероисповједи у говору и обичајима, јер се то све гоји у чисто српском духу.

¹⁾ У шематизму херцег-зах. митрополије од 1890 год. за ову цркву стоји: „Да је храм Благовјештенија св. Богородице.“ Док мјешћани и натпис на вратнике свједоче, да није, него св. Ђурђа Требало би, да се овом биљешком исправи прва погрешка при издању новoga шематизма. Л. Н.

ПРЕДАВАЊЕ О БАКРУ У Ш. РАЗ. ОСНОВНЕ ШКОЛЕ.*)

Циљ: Упознаћу вас, дјецо, са једним врло корисним мешалом, који се зове бакар.

I. Ступањ — Припрема — анализа.

Са чим ћемо се упознати? —

Шта су то метали? — Из чега се они добијају? — Гдје се налазе минерали? — Како се зову она мјеста, одакле ваде руде? — Рудокопи (мајдани) Од чега се граде новчићи? — Од бакра. Како се зову они људи, који топе руде, да из њих добију метале? — (Рудари). Ко гради бакрено посуђе? — Ко може да поброји кућевно посуђе, које је од бакра? — Може ли бити и од олова посуђа? — Може бити и од олова посуђа, као: кашике, судови за пиће воде и др. — Је ли добро посуђе од олова? — Зашто није? — Да би било добро, шта раде они, који праве посуђе од олова? — (Они га калајишу, да не би се растварало и тровало јело, а тијем и људе). Је ли ко видио тепсију зарђану? — Какве је боје бакарна рђа? —

Да ли је та рђа отровна? — Је ли бакар отрован? — О чему сам рекао, да ћемо учити?

II. Ступањ — Предавање — синтеза.

а.) Видите овај бакар! (Изнијети какав комад бакра, суд, или бакарни новац). Какав изгледа по боји? — Бакар је по боји црвен.

Е, дјецо, бакар је такве боје и боја му је та стална, постојана. Бакар се може топити и ковати, а кад дуже стоји на ваздуху, онда он зарђа. Он је врло растегљив и јак, те једна жица од дебљине 2. м.м. може да одржи тежину од 140 килограма, а да се не прекине! Бакар је врло тврд; и тврђи је од олова, сребра и злата. Зато се додаје новцима по мало, да би били тврђи. Од воде је 9 пута тежи, за то потоне у воду.

Он добро и лијепо звечи, кад се удари о други предмет. Кад се бакар метне у воду, онда више зарђа, него на ваздуху, а у киселијем течностима, као у сирћетној, највише зарђа, јер га сирће веома раствара, нагрива и претвара у рђу. Каква је рђа? (Рђа је бакарна отровна).

Јесте, дјецо! Од ње би човјек за кратко вријеме умро, само кад би пио воде из бакарног суда, који је некалајисан, или јео из некалајисаног суда; особито ако је вода, или јело дуже стајало у том суду.

Ја сам познавао једног слугу, који се отровао бакром. То је било овако: један сиромашак служио је код једног трговца. Иза ручка остало је било јела доста; они то јело случајно преруче у један некалајисан пјат (сан). То је ту стајало до мрака; слуга то увече довати и изједе, и не питајући никога, да ли је добро. И шта је било, дјецо, с њим?... Да богме. Тако је и било. Он би и умро, да у брзо добри газда није позвао љекара у помоћ, који га спасе.

Је ли он знао, да је бакар отрован? — Да је знао би ли то учинио? Зашто се ми не потрујемо, кад имамо бакарних судова, у којима кувамо јело? — Дакле калајишемо; зато се не смије оставити суд некалајисан, већ се вазда мора калајисати. Зна ли који, како се судови калајишу? — (Ако нико не знаде, то им онда исприча учитељ.) Судови се бакарни ова-

*) У првим предавањима треба дјецу просто и јасно објаснити шта су метали и минерали. Ако то није учињено, онда то учинимо на I. ступњу.

ко калајишу: прво се суд добро очисти од рђе, те дође бакар чист. По том се метне на ватру, да се угрије; за тијем се метне у њ калаја колико је потребно. И онда се истуца ситно нишадор и поспе се свуда по суду онај прашак његов. И сад калајџија узме једну вунену или ланену крпу, те њоме размаже калај свуда изнутра да дође свуда подједнако, а не неће више, или мање. Кад је то готово, онда суд се измакне од ватре, да се олади и онда се калај добро ухвати за њ. Нишадор се посипа по суду прије, него што се почне размазивати калај зато, да се боље калај ухвати за суд и да не би зарђао.

Ко би могао ово испричати. (При првом причању тражити, да причају најбољи ђаци. Кад испричају 2—3 ђака, онда питати ђаке, да пронађу наслов овоме одјељку, који су причани. Ко зна да за ово, што је причано, нађе наслов?)

Наслов: Бакар је по боји црвен; отирован је, и у ваздуху и у шемисти зарђа. Калајисање бакарног посуђа. (Овај наслов учитељ, или који ђак запише на табли.)

б.) Подциљ: *Сада ћу вам причати о минералима, из којих се добија бакар, и како се из них добија бакар.*

Сад учитељ изнесе минерале, или слике истих. Ево једног минерала! Какве је боје? — Овај је минерал зелене боје? — Он се зове, дјецо, *малахит*; то ћемо записати на табли. Погледајте овај минерал! — Какве је он боје? — Тај је минерал плаве боје. — Јесте; и он се зове *азурит*. И то ћемо записати на табли. Погледајте и ове друге руде! Какве су боје? — Те руде изгледају жућкасте и као златне. Тако је.

Те су руде жуте тако за то, што ту у њима има примјешаног сумпора, а сумпор је жут. Те се руде зову *бакарне сумпорњаче*. Бакра има и у води раствореног, као што је у Мајдан-Пеку у Србији. Одатле га ваде помоћу гвожђа. (Добро је сад растворити галицу у води, по том метнути гвоздени нож, или какав други предмет, па ће се послје неког времена бакар нахватати око њега, или кога другог гвозденог предмета.) У воду у Мајдан-Пеку мора се метнути више гвожђа, па да се око њега нахвата доста бакра. По томе тај се бакар скида с гвожђа и топи у нарочитим пећима, а одатле се лије у нарочите судове, те се добијају калупи бакра, од којих се пошље граде разне ствари. Бакрених руда има у Авали планини у Србији и т. д. Оне воде, у којима има раствореног бакра зову се *цеменине воде*. Бакра се може наћи по мало чистог у природи, али највише се он налази помијешан са гвожђем, сумпором и каменим угљеном. Бакар се добија из руда; руде (минерали) топе се у пећима, које су неколико метара широке и високе. Те су пећи озидане од печене лончарске земље (каолина). Зато су од такве земље начињене, што се та земља не може истопити, па нека се пећ ма колико угрије, чак до усијања.

Бакарне сумпорњаче топе се у отвореним пећима, да би им могао придолазити више ваздух, те да онај примјешани сумпор сагори, а остане чист бакар.

Још да би сумпор брже сагорио, дува се у растопљене руде нарочитим дуваљкама, те да ваздух брзо прилази, а и да руда сумпорна брже сагори.

Осим бакарних сумпорњача, којих још бакрових руда имамо? — Имамо још малахит и азурит. Какве су боје? — Е, сад ћу вам показати, како се они топе. (Нацртати пећ, као што је у Хемији Лозанића и изни-

јети пред ученике.) Малахит и азурит може се топити у оваким пећима, јер они немају примјешаног сумпора. То бива овако: на огњишту у овој пећи на дну прво се наслаже један ред каменог, или дрвеног угља, а по врх тога један ред бакарних руда; и то се тако слаже све, док се пећ до врха напуни. По том се угљен на дну пећи запали, изгори, а први ред руде истопи и други ред угљена запали, други ред руде истопи и тако даље бива, док се све истопи. И ће се бакар слије? — Добро! — Они примјесци од других минерала прије се истопе, него бакар, па се нешто од тога испари, а нешто се нахвата поврх оне каше стопљене од бакра; то рудари скидају неким кашикама, а чиет бакар иде кроз цијеви у нарочите калупе.

Ко хоће (или ко би могао) ово да исприча? (Дакле треба сад да буде причање и понављање овог одјелка, као што је чињено с првим.) — Довољно је, да први само каже у главном како може, а остале питати, шта је изоставио и то допунити, по том тражити, ко може све да исприча. — Наслов за овај одјелак: Минерали из којих се добија бакар: Бакарне сумпорначе, малахит и азурит. Добијање бакра из воде и из његових руда Пећи. Мјеста, гдје се руде налазе: Авала, Мајдан-Пек, Америка и т. д.

в.) Подциљ: *Сад ћу вам причати зашто се бакар употребљује и с којим се још другијем металима мијеша.* Осим тога, што се од бакра гради посуђе, он се мијеша и с другим металима, као: сребром, златом и никлом. Нарочито се додаје при грађењу новаца од сребра, злата и никла, те да би новац био тврђи. Зашто ови метали постају тада тврђи? За то, што је бакар тврђи од *сребра* и *никла*, чини, да су тврђи, кад се помјешају с њиме. Кад се метали мијешају један с другијем, то се зову *смјесе*. Бакарне су смјесе још ове: *туч*, *бронза*, *месинг*, *бијели паквон*. Од ових бакарних смјеса лију се *топови*, *кипови*, *звона*, *споменици* и разне друге ствари. Кад би новци били од читог злата, *сребра* и *никла* онда би се лако савијали и брзо би се изливали. *Месинг* се гради од бакра и једног метала, који се зове *цинк*. *Месинг* се може лити и стругати. *Бронза*, или *туч* гради се од бакра и калаја, али тако, да буде више бакра, но калаја. *Бронза* се у старо вријеме употребљавала за оружје, а сад се од ње граде споменици (кипови) топови и звона. Кад у месингу има више бакрених дијелова, а мање цинка, онда је боје *црвенкасте*, а ако има више дијелова цинка но бакра, онда је *жуће* боје. Од месинга се граде свијећњаци (чираци) кваке за браве и др. *Паквон* (ново сребро) гради се од бакра, цинка и никла; а употребљује се за посуђе (ножеве, виљушке и ножице) украсе и друге ствари. Бакар се мијеша и са *гвозђем*.

Још се од бакра граде бакрене зелене боје, али су оне све отровне; од бакра се граде бакрене жице, а нарочито жице за телеграфе.

(Понављање овог одјелка, као и пређашњијех).

Наслов за овај одјелак. Бакрене смјесе и употреба бакра. Бакрене су смјесе: новци, бронза (туч), месинг, бијели паквон. Бакрено посуђе. Топови, звона, споменици, (кипови), жице бакрене у боје.

(Понављање свега у цјелини. Да испричају 2—3 љака.)

III. Ступањ — Поређење. (Асоцијација.)

Гдје има олова? — Гдје се налази бакар? — Шта бива с оловом кад дуже стоји на ваздуху? — А с бакром? — Каква је оловна рђа? — А бакрена? Зашто се употребљује олово? — Зашто се употребљује бакар? Из чега се добија олово? — Зашто се употребљује бакар? Из чега се

добија олово? — Из чега бакар? — Какву људи имају корист од бакра? — Какву корист имају од олова? — Налазите ли ви, да је у чему слично олово са бакром? — У чему још? — Још? — У чему се олово и бакар разликују једно од другог? — Смије ли се држати јело и пиће у неклаисаним бакарним судовима? — Зашто се не смије држати? — Онда како би ви могли казати, шта је бакар? —

IV. *Стуџан* — *Креглед* (систем).

Бакар је ошрован, али врло користан метал, који зарђа на ваздуху кад дуже стоји. Боје је црвене, а добија се топљењем из руда.

У некалајисаним судовима не смије се никаква храна држати, која би могла примишати у се бакарну рђу и заштовати се.

V. *Стуџан* — *Примјена*.

Шта би ви радили, кад би видјели, да је спао калај с бакарнијех судова? — Зашто би их калајисали? — По чему би познали малахит? — А азурит? — По чему би познали бакарне сумпорњаче? — Де те кажи те ми између овијех минерала, које је који? — У којим мјестима има бакарнијех руда? — Покажи та мјесте на мапи (карти?) — Како се из руда добија бакар? — Како се калајишу бакарни судови? — Гдје има бакарнијех руда? — Како се из њих добија бакар? — Ко може да нацрта пећ за топљење руда? — (Нацртај на табли!) Какве имамо користи од бакра? — Зашто се бакар мијеша са осталим металима? — Како се бакар добија из бакарних вода? —

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

Вукашин Гаговић, учитељ.

~~CRNE GORE~~ DURĐE
CRNOJEVIĆ

ПРЕДАВАЊЕ У IV РАЗ. ОСН. ШКОЛЕ О ПОДМЕТОВИЈЕМА И ПРИРОКОВИЈЕМА ДОДАЦИМА.

Ствари у скамију па пазите!

Замислите по једну просту неразвијену реченицу! — Кажи ти! — Које се реченице зову простијема неразвијенијема? — Оне, у којијема се подмет и прирок само именују, а о њима се ништа не каже.

Замислите сада по једну просту развијену реченицу! — Кажи ти. — Које се реченице зову простијема развијенијема? — Оне, у којијема се подмет и прирок именују и о њима се нешто каже. — Како се зову те ријечи, што објашњују подмет и прирок? — Подметови и прирокови додаци.

I. *Додаци подметови.*

Замислите по једну просту развијену реченицу.

Кажи ти! — Ситва књига Бану допанула. — Кажи подмет! — Књига. — Шта је ријеч „ситна“? — Додатак подметов. — У коју врсту ријечи спада — ријеч „ситна“? У описне придјеве — Да ли и у овом случају ова ријеч описује што? — Описује подмет. — Упамтите! Оне ријечи, које описују подмет, зову се прости подметови додаци. — Шта су то атрибути? — Додаци, који описују подмет. — Кажи једну реченицу, у којој ће уз

подмет стојати прост додатак! — Ти! — Апозиције. — Написати на табли: Мехмед паша, звјер опака, не плаши се Карадага. — Архимандрит Димитрије, узор пастир, подвизима својијена задануо нас је. — Кажи прву реченицу! — Шта је ту подмет? — Мехмед паша. — Шта је прирок? — Не плаши се — Чему је овдје додан израз „звјер опака“? — Мехмед паши. — Упамтите! — Овакви додаци, који могу другијем именом казати подмет, зову се апозиције. — Шта су апозиције? — Додаци подметови, који га казују другијем именом. — Шта је подмет у другој реченици? Архимандрит Димитрије. — А „узор пастир“? — Апозиција. — Замислите сами по једну такву реченицу! — Ти! ти! ти! — Каквијех додатака може имати подмет? — — Двојакијех: простих додатака и апозиција. — Шта су прости додаци? — Шта су апозиције? —

II. Додаци прирокови.

Предмети. Написати на табли: Сабљама јој сандук сатесаше, нацапима раку ископаше. Шта је подмет у првој реченици? — Они. — Кажи прирок у истој реченици! Сатесаше. — Шта сатесаше? — „Сандук“. — Чему је сандук додан? — Прироку.

Утубите! Овакви прирокови додаци, који стоје поред прелазнијех глагола у четвртом или другом падежу зову се „предмети.“

Који се прирокови додаци зову предмети? — Они, који стоје поред прелазнијех глагола у четвртом су или другом падежу.

За мјесто. Написати: Бједа вила са Гвозда дозива — Кажи подмет у овој реченици! Вила. — Шта је прирок? — Дозива — одакле вила дозива? — Са Гвозда. — Шта је Гвозд? — Мјесто — Чему могу бити додане ријечи: Са Гвозда? — Прироку. — Гвозд је име мјесту, па према томе за чем је овај додатак додан прироку? — За мјесто. —

Замислите по једну реченицу са прироковијем додатком за мјесто! Ти! ти! ти! — Пазите даље!

За правац. Написати: Соко лети преко Сарајева. — Кажи прирок у овој реченици! — Лети — Шта показију ријечи: преко Сарајева? — Куда соко лети — Чему су те ријечи додане? — Прироку. — Запамтите! Оваки додаци, који одређују правац кретања радње исказале прироком, зову се додаци прирокови за правац.

Замислите по једну реченицу са таквијем додатком прироковијем! Ти! ти! ти!

За вријеме. Написати на табли: Рано рани Туркиња дјевојка. — Шта је прирок у овој реченици? — Рани — Шта се казује ријечју „рано“? — Вријеме — кад рани дјевојка Чему је „рано“ додатак? Прироку — Показује ли овај додатак правац или мјесто? — Не, већ вријеме. — Замислите по једну реченицу с таквијем додатком! Ти! ти! ти!

За начин. — Написати на табли: Бритку сабљу повади хајдучки. Кажи подмет! Кажи прирок! Шта је ријеч „хајдучки“? — Додатак прироку. — Шта показује тај додатак? — На који је начин повађена сабља. — Како бисмо тај додатак могли назвати? За начин. — Замислите само по једну реченицу са таквијем додатком! ти? ти! —

За узрок. — Написати реченицу: Рад ноћи се зубље увијају. — Кажи прирок у овој реченици? — Увијају. — Чему су додане ријечи: „рад ноћи“? — Прироку. — Шта показују ове ријечи? Рад чега се уви-

јају зубље. — Утубите! Овакви додаци, који објашњују, рад чега се нешто дешава, зову се додаци прирокови за узрок. Кажи ти, шта објашњују додаци за узрок! ти! ти! — Кажи једну реченицу са таквијем додатком! ти! ти!

Поброј све врсте додатака прироковијех!

Репетиција свега предавања

Можда ће ко од позватијех примјетити, да сам преопширан у проучавању синтаксе. И ја бих се са том примједбом сагласио, кад би дјеца, којој се овако предаје, имала прилике да прошире своје знање у вишијем заводима; но пошто се готово свѧ ограничавају на основне науке, то сметрам, да је сваком нашем учитељу пријека дужност најмарљивије настојати, да његов питомац, уз склоности на добро упућене, изнесе што више умног капитала, којѧа наше данашње прилике сваким даном већма потребују.

Ја у мојој школи овако радим, и могу се похвалити успјехом. „Учитељско удружење“ Морачке нахије, имајући у виду интелектуалне моћи дјеце у овој нахији, за коју су ове лекције и намијењене, примило је овај мој рад са малим измјенама и допунама као у свему практичан.

Секуле Добричанин, учитељ.

—◆—

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
IZVJEŠTAJ O OSNOVNIIM ŠKOLAMA CRNOGOREKIM
U ŠKOLEKOJ 1898—9 GODINI.
(Саопштава се у изводу.)

Мушка школа на Ријеку Марсенића.

Школа је од три разреда I., II. и III.

Почетком школске године било је уписано у I. разреду 29; у II. 17; у III. 3 ученика. Свега 49 ученика. — Сва су дјеца православне вјере.

Повторавали су разред из I. раз. 3 ученика.

Испит је отпочет у 9 сати прије подне и трајао је до 4 сата после подне.

На испиту су присуствовали: у I. раз. 18; у II. 14; у III. 3 ученика. Свега 35 ученика

Узрок је био изостанку болест и сиромаштина.

О испиту се показао шљедећи успјех:

Из вјеронауке: I. раз. 4; II. 5; III. 5.

„ српског језика: I. раз. $4\frac{2}{4}$; II. $4\frac{2}{4}$; III. $4\frac{2}{4}$.

„ словенског језика: II. раз. $3\frac{2}{4}$; III. 4.

„ рачуна: I. раз. $4\frac{2}{4}$; II. 5; III. 4.

„ геометрије: III. раз. $4\frac{2}{4}$.

„ земљописа: I. раз. 5; II. $4\frac{2}{4}$; III. $4\frac{2}{4}$.

„ историје: III. раз. 5.

„ природописа: II. раз. $4\frac{2}{4}$; III. 5.

„ позн и њег. човјечијег тијела: I. раз. $4\frac{2}{4}$; II. 5; III. 5.

- Из кућарства: I. раз. $4\frac{2}{4}$; II. 5; III. $4\frac{2}{4}$.
 „ краснописа: I. раз. $4\frac{2}{4}$; II. 4; III. $3\frac{3}{4}$.
 „ цртања: I. раз. $4\frac{1}{4}$; II. 5; III. $3\frac{3}{4}$.
 „ пјевања: I. раз. $3\frac{3}{4}$; II. $3\frac{3}{4}$; III. $3\frac{2}{4}$.
 „ гимнастике: I. раз. 4; II. 5; III. 5.
 „ чистоће: I. раз. 4; II. 4; III. 4.
 „ трудољубља: I. раз. $4\frac{2}{4}$; II. 5; III. $4\frac{2}{4}$.
 „ владања: I. раз. 5; II. 5; III. 5.

Укупни годишњи успјех постигнут је у I. раз. више но врло добар ($4\frac{1}{4}$); у II. и III. више но врло добар ($4\frac{2}{4}$).

Редовна школска предавања отпочета су 12 октобра 1898, а завршена испитом 23 маја 1899 године.

Дневно је рађено до 1 априла по 4 сата, а у напријед по 5 сати. Преко цијеле године било је радних дана 146.

Први родитељски скуп био је 16 октобра, а други 14 јануара.

Дјеца су школу мало напуштавала и то због ружног времена и водених поплава.

Учитељ је свршио само основну школу у Андријевици. По успјеху и вјештини предавања види се, да учитељ живо прати савремену науку. Постављен је за привременог учитеља 1897 год. Труд његов је одличан, а владање му је, како у школи тако и изван ње примјерно, зато га у мјесто поштују и љубе, а и он се према њима односи врло умјесно. Према дјеци се односи одлични. Протокол се налази само дневни, других протокола нема. Такође, нема ни школског училишта, само 5 скамија и табла. Школа је приватна — држата у сеоској кући, која није имала законити простор, према броју ученика.

Прихода школског било је форина 04 и 92 (новч.), који је заведен код писара капетаније у протокол школе Андријевићке. — Расходовата је цијела горња цифра умјесно.

Протокола расхода нема, само посебна листа.

Приходу у адућу школску годину не може се учињети рачун, пошто је школа приватна.

Мјесна власт своје дужности вршила је тачно према школи.

Учитељ је Вукадин Вулевић из Трешњева.

Пресједавао је: *А. Поповић*, свештеник. Присуствовали: *Стојан Вулешић*, писар капетаније; *Стефо Марсенић* мјесни шк. надзорник, и ђачки родитељи.

Ријека Марсенића, 23 маја 1899 год.

Школа Горњо-Загарачка.

Испит је држан 31 маја 1899 г. а трајао је 10 сати.

Школа је троразредна са I II и III разредом.

Дјеце је било уписано у I раз. 23, у II 19, у III 21. Свега 63 ученика.

На испиту су присуствовали у I раз. 21, у II 18, у III 19. Свега 58 ученика.

Један је ученик из III раз. изостао због болести. А из II р. један због фамилијарне болести. Из I р. оступио један због немарности, а из

другог је племена Велестова), а други пријешао у другу школу. Сви су православне вјероисповијести. А испитани су сви из свијех предмета.

Из I раз. повтаравали су 2, а повтораваће 4.

" II " " " 5 " " 1.

" III " " " — " " —

Радних дана преко године било је свега 183.

Дневно је рађено по $6\frac{1}{2}$ сати од пола године.

Дјецу није учитељ остављао никда саму, те није отсуствовао ни један дан од школе. Држана су два родитељска скупа, први о упису дјече, а други на Савин-дан, на којима је рађено и говорено по пропису. Дјецу је изводио два пута у околину, гдје је говорено о природопису и географији.

Сви су предмети обрађени у потпуном обиму по Наст. Пиану.

Из појединих наставних предмета показан је о испиту овај успјех :

Из закона божијег I раз. $3\frac{1}{2}$; II 3; III 4.

" српског језика I р. $3\frac{1}{2}$; II 3; III $4\frac{1}{2}$.

" словенског читања: — II р. 3; III $3\frac{1}{2}$.

" рачуна: I р. $3\frac{1}{2}$; II $3\frac{1}{2}$; III $4\frac{1}{2}$.

" геометрије: III р. $4\frac{1}{2}$.

" земљописа: I р. 4; II 4; III $4\frac{1}{2}$.

" српске историје: III р. $4\frac{1}{2}$.

" природописа: II р. $4\frac{1}{2}$; III $4\frac{1}{2}$.

" познав. чов. тијела: I р. $3\frac{1}{2}$; II $3\frac{1}{2}$; III 4.

" краснописа: I р. $4\frac{1}{2}$; II 4; III 5.

" цртања: I р. $4\frac{1}{2}$; II $4\frac{1}{2}$; III 5.

" пјевања: I р. 3; II 3; III 3.

" гимнастике: I р. 4; II 4; III $4\frac{1}{2}$.

" чистоће: I р. $4\frac{1}{2}$; II 4; III $4\frac{1}{2}$.

" дисциплине: I р. 4; II 5; III 5.

Општи успјех у сва три раз.: I р. $3\frac{9}{11}$, II $3\frac{10}{13}$; III $4\frac{1}{2}$.

Општи успјех укупно у сва три разреда 4+.

Горњи Загарач, 1 јуна 1899.

Ристо М. Поповић, свештеник Загарачки.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

† Симеон Борковић, јеромонах. Дана 18. тек. мјесеца снабђевен св. тајнама преселио се у вјечност јеромонах Симеон Борковић, настојатељ манастира Жупског Жестока сушица прекоси покојнику живот у најбољем цвијету људске снаге. Покојник је прије три године из Херцеговине овамо дошао. Најприје је био одређен за Манастир Острог, а последије премјештен у Жупу. Како у Херцеговини тако и у Црној Гори владао се чину своме пристојно и зато је у народу уживао лијепо име и од свакога је био љубљен и поштован. Родом је био из неког села близу манастира Добрићава у Херцеговини.

На глас његове смрти Г. Митрополит Митрофан је телеграфично јавио г. попу Шћепу Мартиновићу, да пође у Жупу и као преставник Митрополије присуствује покојниковом погребу. Покојник је свечано 19. ов. м. у 3. послје подне уз Олтар манастирске цркве у Жупи био сахрањен, гдје је спроводу и погребу поред Митрополитова посланика присуствовао велики народ жупски са својима главарима на челу.

Нека покојнику буде лака црна српска земља, коју је и срцем и душом љубио.

„Мировареније“ у Москви. Од давнијех времена у Москви је обичај, да се вари св. миро, кад је потреба, велике или страсне недјеље. То се обично ради послје сваке двије године, па и сада, кад је цар Никола с царицом у Москви. Миро се вари у мироварној палати патријаршијског дома, који је подигао патријарх Никон 1655. за владе цара Алексеје Михајловића. Овај дом је у новије вријеме нешто преправљен; из њега је уклоњено што је непотребно, и палата је украшена најљепшим црквеним живописом. Ту се чува једна икона Богородичина из 12. вијека, и св. миро које је донијето св. Владимиру у Кијев, у првим вјекovima хришћанства у Русији. Кад се почне миро варити, московски митрополит кане по једну или двије капи овог старог мира у ново, па кад ново миро буде готово, онда митрополит допуни сасуд са старим миром, те тако никад не усађује.

Миро се почне варити на вел. повећељник на врло свечан начин. Тако је и сад било. У Мироварну палату дође митрополит москов. Владимир са два епископа, са архимандритима главнијех моск. манастира и одређе-нијем бројем свештеника, ђакона, синодалним ризничаром, протојерејем Успенске саборне цркве и кључарима њиховим, који су такођер свештеници. Пред што ће почети свечана молитва у Мироварној Палати дође цар Никола с царицом, а пратили су га велики свјетци и московски губернатор Сергије Александровић и велика књагиња Јелисавета Феодоровна, помоћник прокурора св. синода В. К. Сабљер и министар Сипјагин. Митрополит дочека цара и царицу с крстом у руци, и поднесе да га целивају.

Пошто би освећена водица и читана молитва, митрополит изли по мало водице у котлове, у којима ће се варити св. миро. За тим свештеници налише дрвено масло (уље) и вино, а митрополит потпали огањ испод котлова. С тим је почело мировареније, и служба је завршена молитвом за цара и царицу. Миро се обично вари три дана, и за то вријеме читају на измјенице јеванђеља свештеници и ђакони. Прво је митрополит читао јеванђеља, а за њим владике, за њима архимандрити. Ђакони у оде ждама стоје око котлова и мијешају миро нарочитим лопатицама, и сваки дан долијевају по мало вина. У сриједу у 4 сата по подне завршено је мировареније. Прије но што ће се миро излити у велика сребрна ведрa, у котлове су сасуте разне смјесе и доливано још вина. За тим је миро изливено у ведрa, и пошто се охладило, сасути су у њ раније спремљени мириси из љубичица, малина и другога миришљавога биља и коријења, све измијешано добро, преручено у нарочите сасуде, које је запечатио синодални ризничар отац Методије својим печатом. Прекојуче на велики четвртак овако спремљено миро свечано је освећено у цареву присуству. Ове године сварено је св. мира више но до сад, јер је и потреба већа.

Православље у Америци. У сјеверној Америци православна црква има владичанство, које се назива по најновијој одредби руског св. Синода

алеутско и сјевероамериканско. Епископ му је Тихон, који сада живо ради о том, да се у пријестоници сједињенијех држава у Њујорку подигне православни храм. У ту цијелъ провео је он прошлу цијелу зиму у Њујорку, те је на Богојављење водио и велику литију на море. Црква ће бити грађена у руском стилу, а стајаће до 56 хиљада долара. Уз цркву ће бити здање за школе, парохван стан и одјелење за владика, који ће преко зиме овдје становати. Пошто сами америкавски православни нијесу још сабрали своту за зидање цркве потребну, упутио се свештеник њујоршки отац Хоровицки у Русију, да скупља прилоге.

„Србобран.“

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

К. Ц. ГЛАВНО НАДЗОРНИШТВО
ОСНОВНИЈЕХ ШКОЛА

Број 476.

Цетиње, 9 марта 1900.

NACIONALNA

BIBLIOTEKA

CRNOJEVIĆ

ЂУРЂЕ

CRNOJEVIĆ

Господи учитељима и учитељицама К. Ц. осн. школа.

Ово Надзорништво својом окружницом од 26 марта 1886 год. број 320. јавило вам је, да је Високо Министарство Просвјете издало наредбу, да се Цвјетна (Лазарева) Субота празнује сваке године у онијем мјестима у Црној Гори, гдје има школе.

У истој окружници јављено вам је, и како се то празновање има обављати.

Но при овом празновању догађало се је врло рђавијех случајева међу школском дјецом. Тако бивало је, да дијете (ђак), берући цвијеће за тај дан, падне низ какву стијену, те поштети или сломи руку или ногу; падне у јаму (шкољ), одакле се не може без тјелесне повреде извадити; уједе змија и од тога да претрпи љуте и јаке болове, да у мало и живо остаје; да се дјеца међу собом посвађају и потуку, грабећи цвијеће један другом и т. д. и т. д., а најпослије догодио се је

прошле године један случај, да је дијете тако пануло низ неку стијену*), да је на мјесту остало мртво.

Овакви и слични случајеви догађају се највише међу дјецом код онијех учитеља (—ца), који не обраћају довољно пажње на: избор мјеста гдје треба цвијеће — врбицу — брати; на вријеме, кад је треба брати и доносити; на ред, којим треба у цвијеће ићи и најпослије на цијелу школску дисциплину. —

Да би се по могућности у будуће што мање оваквијех случајева догодило, наређује вам се:

1. Да за цвијеће идете са свом школском дјецом (разумије се здравом и према времену довољно обученом и обушеном) у означено вријеме (т. ј. или на сами дан празновања — Лазареву Суботу — или који дан прије, ако је то потребито према више реченој окружници) и сви заједно и на једно мјесто тако, да учитељ сву дјецу може видјети, кад цвијеће беру.

На овај начин не може бити никакве свађе међу дјецом, нити смије које поћи, гдје му учитељ не дозволи.

2. Да тај дан идете само на таква мјеста, која нијесу веома кршевита и вратоломна и на којијема се не може догодити, који од више реченијех опаснијех случајева. Оваква мјеста дијете често тражи с тога, да се покаже, како оно може набрати зеленила више, него друго, и понети се ондје, гдје друго не може, али такви брзо плати. Зато се таквијех мјеста треба клонити, а зеленила брати само ондје, ондје, гдје се то лако и без опасности може. У исто вријеме поучите дјецу, да се чувају змија и најприје да добро разгледају мјесто, па да пруже руку и беру цвијеће и друго.

3. Нипошто да не наређујете дјецу, да она сама и гдје они хоће зеленило беру и у школу доносе, него шта више, да им то најстрожије забраните, пошто због оваквог начина брања бива највише рђавијех случајева, него то да мора бити, као што је речено у тачци првој.

4. Да ђачким родитељима — приликом родитељских скупова и других ваших састанака с њима — препоручите, да и они, у оваквијем и сличвијем приликама, клоне дјецу од свега онога; што може нашкодити њиховом животу.

5. Како ђачким родитељима, тако и вашим ђацима треба чешће да причате и износите све рђаве и опасне случајеве,

*) Како кажу, ово је треће чељаде, што је на овом истом мјесту (у округу Црмничком) погинуло.

Надати се је да ће се дотичне власти и општине постарати, да то мјесто учине приступачно без опасности, ако већ то нијесу учиниле. У.

који су се с неким догодили због непажње једнијех и другијех.

6. Да најозбиљнију пажњу обратите у опште на цијелу школску дисциплину, како би је дјеца осјећала и онда, кад нијесу пред очима учитеља и њиховијех родитеља, и како би се сама могла сјетити, што ваља, а што не ваља чинити и од чега се треба, а од чега не треба клонити и т. д. и т. д.

Деси ли се — не дај Боже, и по сад међу школском дјецом — овом или другом приликом (као на гимнастици, игри и др. види наредбу од 15/1 — 1895 год. број 60), који од наведенијех рђавијех случајева, добро ће се испитати, да ли је учитељ с довољном пажњом могао учинити, да то не буде. Докаже ли се, да је могао, а није пажњу поклонио, биће према томе веома одговоран надлежној власти.

Главни Школски Надзорник

Ђуро Поповић.

Удружење учитеља Ријечке нахије, одржало је IV редовну скупштину на *Метеризима* 16 априла т. г., на којој је поп *Илија Јовићевић* (Метеризи) држао практичко предавање за IV. раз. о *узу*, које је у исто вријеме и писмено изложио. Предавање доца *Стевана Дрецуна* о *Мојсију* предато је попу *Илији Јовићевићу*, предавање доца *Луке Пејовића* о *Владци Данилу* предато је Перу *Калуђеровићу*, а предавање доца *Илије Јовићевића* о *узу* предато је Луки *Пејовићу*, да идуће скупштине дадну своје мњење, јесу ли ова предавања удешена за штампу. — Идућа V. скупштина одређена је на *Деклин* 14 маја т. г., на којој ће *Перо Калуђеровић* (Љубототињ) држати практичко предавање. На истој скупштини друштво ће донијети реферат на Српску Историју за III. и IV. разред од *М. Ковачевића* и *Л. Перовића*. — Послије свршеног дневног рада одржан је парастос пок. *Милу Перазифу*, враћинашком учитељу, као члану овога друштва, који се је представио 24 марта т. г.

Школски музеј у Биограду. — Ове године приложили су за збирке школског музеја: кр. срп. министарство просвјете преко 100 књига издања државне штампарије; г. Тих. Р. Ђорђевић проф. слику старе Алексиначке школе и своју књигу; г. Јов. Јанко Кнежевић проф. из Сомбора три своје књиге; г. М. Динић проф. једну књигу; г. М. В. Валозић књижар 20 књига својих издања; г. М. Стајић 4 књиге својих издања; Српска манастирска штампарија у Карловцима 4 слике; Одбор за Париску изложбу, школске предмете који нијесу примљени за изложбу; г. Јован Милијевић учитељ, писанке и цртанке ђачке радове из Шведске и Норвешке, наслон за словарицу, једну кутију, неколико справа за објашњавање физичких појава и брисач за таблу, што је све сам израдио; г. Јов. Максимовић учитељ, 3 своје књиге; г. Мих. К. Михаиловић 4 књиге; г. Мића Ивковић учитељ, 50 разних књига: г. Ђ. Мићић учитељ, збирку минерала из

своје околине; г. С. С. Станишић учитељ, своју књигу; М. Ж. Јовановић ђак грађанске школе, костур жабе и г. Пера Ђурић учитељ три испуњене животиње.

Хвала свима приложницима и помагачима ове наше просвјетне установе. Желимо да се и други на њих угледају.

Управа школског музеја.

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

„Бранково Коло“, за забаву поуку и књижевност. Власник и уредник Паја Марковић Адамов. Година VI. Број 16. Српска манастирска штампарија у Ср. Карловцима.

Садржај: Турђев-дан 1900 год., са сликом патријарха Георгија Бранковића. — Звјезда (пјесма) Реља. — Мркоњић, Св. Ђоровић. — Васкрсеније, роман, грсф Л. Н. Толсти (46). — О Босни с почетка VII. до средине XII. вијека (4), Љуб. Јовановић — Ко је „Јаша“, ко је „сешка“ у Бранкову „Бачком растанку“. — Ковчежић: Из писама Јована Хадића Светића. — Књижевне биљешке. — Просвјетни и друштвени гласник. — Позориште и умјетност.

„Бранково Коло“ излази сваког четвртка. Цијена је за Црну Гору на годину 10 круна на по године 5 круна на четврт године 2 круне и 50 потура. Претплату прима Администрација „Бранкова Кола“ у Сријем. Карловцима.

CRNE GORE ĐURĐE

„Просвјетни Гласник“, службени лист министарства просвјете и црквених послова краљевине Србије. Година XXI. Свеска за март. Уредник Ј. Миодраговић.

Садржај: Службени днo. 1. Закон о измјени у закону о допуни члана 228. закона о црквеним властима. 2. Укази Њ. Величанства Краља: Одликовање, Српска Краљевска Академија Наука (разрешење), Стручне школе (постављање), Средње школе, (постављања, премјештај), Државна Штампарија (постављења), Духовни судови (разрешење). 3) Претписи министра просвјете и црквених послова: Народно позориште (разрешење), Стручне школе (постављење), Средње школе (постављења, премјештај). 4) Расписи и одлуке министра просвјете и црквених послова. 5) Правила о учитељским курсевима за обуку у ручном раду. — Радна главнога просвјетнога савјета. 6) Записници редовнијех састанака: Записник 751. састанка: Реферат Л. Лазаревића о рукопису Ж. О. Дачића и Влад. Т. Спасојевића „Дијете у породици и школи“; Записник 752. састанка; Записник 753. састанка: Реферат Ст. Пређића о рукопису Владе Малине „Deutsches Lesebuch“, Реферат Ђуре Димића о истом рукопису; Записник 754. састанка; Записник 755. састанка: Реферат Миленка Марковића о „Њемачкој вјешбани“ Владимира Малине. — Школски летопис. 7) Извјештаји надзорника народнијех школа: Извјештај г. Јосифа В. Стојановића, надзорника за срезове белички, левачки и темнишки, округа моравскога. — Наука и настава. 8) Црте из науке о језику, о природи, поставку и раз-

витку говора-језика, лингвистичко-историски нацрт, од С. Н. Томића. 9) Приступно предавање из хемије, од дра Марка Т. Леко. 10) Однос природнијех наука насрам свијех осталијех наука, превео Вл. Савић (свршетак). 11) Образовање забавиља, по Рихарду Ротеру од Анђелије Акимовићке. 12) Земљорадничка задруга и њен утицај на омладину, од Г. Јовановића (свршетак). — Оцјене и прикази. 13) Годишњица Николе Чупића, реферат од Д. — Хроника. 14) Српска Краљевска Академија у 1899 години, од — ића. 15) Прва ванредна скупштина Учитељског Удружења. — Ковчежић. 16) Продужене школе, од Д. Ј. Путниковића. 17) Настава у Сједињенијем Државама Америчкијем, од Ј. П. 18) Наша дјевојачка школа од М. Големовићке. — Биљешке 19) Гласови о школама. 20) Просвјетни записи. 21) Нове књиге и листови: Књиге. Листови. 22) Из науке. 23) Умјетност. 24) Разно. 25) Покојници. 26) Просвјетни добротвори.

„Просвјетни Гласник“ излази у мјесечним свескама од 7 и више табака, на великој осмини. Стаје годишње за Црну Гору 15 динара (франака). — Претплата се шаље Управи Државне Штампарије краљевине Србије у Биограду. Рукописи се шаљу уредништву (министарство просвјете и црквенијех послова у Биограду). Они се, на захтјев писца враћају.

„Гласник“, православне цркве у краљевини Србији, орган архијерејског сабора. Година I. Свеска за март. Уредник Добросав М. Ковачевић. Биоград, Државна Штампарија.

Садржај: Службени дио: Указ о храму св Саве. Извод из закона о пензионом фонду умрлијех чиновника. Постављења. Распис Њ. Преосв. епископа тимочког г. Мелентија. Писмо Њ. Преосв. епископа тимочког г. Мелентија. — Архијерејски извјештаји: Извјештај Њ. В. Преосвештенства Архиепископа и Митрополита Србије, г. Инокентија, св. Архијерејском Сабору. — Архијерејске посланице: Ускршња посланица еп. тим. г. Мелентија. — Чланци и расправе: „Balkan“ и римска пропаганда. У прилог питања о историјском развију терминологије св. Атанасија александријског. Цвијети, освећење палмових гранчица и њихово значење. Извјештај Арх. Сабора о руским духовним школама (наст.). Пилатова савјест. — Црквено Бесједништво: Бесједа Њ. В. Преосвештенства Архиепископа и Митрополита Србије г. Инокентија на дан Прогласа Краљевине ове године. На Велики Петак. Бесједа арх. Кирила, говорена у Сабор. цркви 20 фебруара ове год. Вијести из другијех цркава. Биљешке. Одговори уредништва и благајника.

„Гласник православне цркве“ излази у мјесечнијем свескама. Цијена је за Црну Гору на годину са поштарином 16 дин. у злату.

„Весник српске цркве“ Лист свештеничког удружења за хришћанску поуку и свештеничко усавршавање. Свеска IV. Год. XI. Власник и издавалац: Свештеничко удрушење. Уредник: Никола Д. Божић парох биоградски.

Садржај: 1. „Христос Васкресе,“ од архимандрита г. Илариона. — 2. Неколико ријечи о регулацији парохија, од ** — 3. Најсветија ноћ, од **. — Богословско историјски дио: 4. Историјске заслуге срп. свештенства оба реда у служби св. православља и народа свог (продужење), од епископа тимочког Мелентија. — Омилитички дио: 5. „Босије“ као проповједник, од Радослава М. Грујића. — Грађа за историју цркв. бесједништва у нас: 6. Бесједе † Јована Павловића бившег протопресвитера Шабачког.

— Морално-поучни дио: 7. Узорита мајка — слике из светитељског живота, од Милана Влајковића, свештеника из Смедерева. — 8. Варава из „Руског Паломника“ превод К. М. — Црквено-археолошки дио: 9. Манастир Чокешина, од Јакова Чупића свештеника Дреновачког (продужење). — Из области религиозног живота: 10. Пастири цркве у борби са лошим члановима црквеним од Милуна Стојадиновића, свештеника лесковачког. — Живот српске цркве: 11. Ријешења архијерејског сабора. — Живот нашега удружења: 12. Редовна сједница главног одбора свештеничког удружења. — 13. Рад Крајинског пододбора. — 14. Рад Млавског пододбора. — Чланови утемељачи свештеничког удружења: 15. Добри људи. — 16. На гробу † Јована В. Петровића, свршеног медицинара и члана утемељача свешт. удружења, од Н. Д. Б. — Некролози: 17. Тестаменат † архимандрита Дучића. — 18. Окружница митрополита г. Серафима Перовића. — 19. Опроштајна ријеч проте Саве Пјешчића на гробу архиман. Дучића. — 20. Писмо Др Луја кнез Војновића Академији Наука поводом смрти Дучића. — 21. † Вуле Поповић, свештеник рековачки. — Црквени гласник: а,) из отачаствене цркве. — 22. Били у аудијенцији код краља. Отпутовали за Св. Гору. Дао оставку. Врши дужност. Произведен за протојереја. Постављења и одликовања. — Из црногорске митрополије. — Нови црквени листови. — 23. Списак лица.

„Весник српске цркве“ излази у мјесечним свескама од 6 табака. Цијена му је: за Црну Гору на годину с поштарином 16 франака, на по године 8, на четврт године 4 франка.

„Учитель“ педагошко-књижевни лист, орган учит. удружења. Год. XIX. Свеска за март. Власник и издавач: Учитељско удружење. Чланови књижевног одјељка главног одбора Учитељског удружења: Срећко П. Стевановић, Драгољуб С. Ђурђевић, С. С. Станишић. Уредник Дим. Ј. Соколовић, учитељ у Биограду.

Садржај: Расправе и чланци: 1. Наше домаће васпитање, од Срете А. Поповића. — 2. Педагошки писма једној матери о васпитању сина, од Ернеста Беме-а, превео др. Ст. Окановић професор (наставиће се). — 3. Психолошка анализа појмова о свијести и материји, од И. Оршанског професора (свршетак). — 4. Школе и педагошки рад Јансениста, (листич из историје педагогије) (свршетак), превод од Ст. С. Станишића учитеља. — 5. Предавање: Круг и елипса (материјал за предавање), од Милоша Величког учитеља за грађанске школе. — 6. Забава и поука: Кроз Мачву — путовање ученика IV. раз. основне школе код Саборне Цркве у год. 1899. (свршетак), пише Мих. Сретеновић учитељ. — 7. Школско кретање у свијету. Европа: Шведска и Норвешка. Азија: Јапан. — 8. Књижевност: Реферати о домаћим књигама: Православна Моралка и т. д. Пољопривредни Гласник и т. д. — 9. Просвјетне биљешке. — 10. Учитељски зборови. — 11. Поменик. — 12. Преглед рачуна Гл. Одбора Учитељског Удружења. — 13. Умрли.

„Учитель“ излази једанпут мјесечно у свескама од 5 табака. Цијена је за чланове удружења 7 динара, а за школе и остале 10 дин. годишње. Претплата се шаље благајнику Главног Одбора, а рукописи уреднику Д. Ј. Соколовићу учитељу — Биоград.

„Караџић“, лист за српски народни живот, обичаје и предање. Април 1900. Година II. Издаје и уређује Тих. Р. Ђорђевић, професор алексиначке учитељске школе. Алексинац, штампарија Мате Јовановића.

Садржај: Старинско црквено пјевање од Стојана Новаковића. Морешка и тусти судац (краљ) на Корчули (у Далмацији), приопћио Вид Вулетих—Вукасовић. Народно предање о мјестима од Ив. Иванића, Сп. Радивојевића и Марка М. Исаковића. Српске народне клетве из Пореча—Македоније, приближио Антоније Тодоровић, учитељ. Српске народне загонетке (из Прилипа, Турска), побиљежио Точак. Српски народни обичаји о Ускрсу у Славонији од Лазара Богдановића. Ситне биљешке од Антонија Тодоровића. Прикази. Гласник. — Додатак: Питања за прикупљање технолошкијех обичаја у Срба, написао Петар М. Илић, професор.

„Караџић“ излази у Алексинцу један пут мјесечно на 1—1½ штампаном табаку, цијена је 5 динара годишње, поједини бројеви стају 0.50 дин. —

„**Vjestnik**“, кр. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva. Уређује др. Иван Бојничкић Кнински, кр. земаљски архивар. Година II. Свеска 2. Загреб 1900. кр. земаљска штампарија.

Садржај: Др Фрањо Бучар, Ширење реформације у Хрватској у XVI. столећу. Миле Магдић, Статут краља Фердинанда III. од године 1640. за град Сењ. Вјекослав Клаић, Цртице о Вукољској жупанији и Ђакову у средњем вијеку. Миле Магдић, Тр. сајамска привилегија за град Сењ. Др Лука Јелић, задарски биљежнички архив. II. Регистар Kreste de Tarallo г. 1289. до 1290. (наставак). — Сваштите: Др И. пл. Б., Додатак к Клаићевом чланку „Бани послје Белуса до г. 1225.“ Е. Лазовски, Важна исправа од године 1550. М. Магдић, повеља којом је краљ Фердинанд III. дана 23. фебруара 1652. уврстио град Сењ у број краљевских и слободних градова. Др И. пл. Б., прилог к пошитојести патворења племићких листова. — Књижевност.

„**Vjestnik**“ кр. хрв.-слав.-далм. земаљ. архива излази у тромјесечнијем свескама по 4 табака. Цијена је на годину 6 круна. Преплата се шаље кр. земаљској штампарији у Загребу.

„**Нови Васпитач**“ орган за педагошку књижевност. Свеска IV. Год. XIII. Власник Мита Нешковић. У Ср. Карловцима 1900.

Садржина: Неколико мисли о научној основи за наше школе. — Прилошци к историји српске школе у Аустро Угарској. — Полазак и наука основне школе. — Члоници у прилог васпитној основи. — Нова читанка за III. разред опћих пучких школа у Хрватској и Славонији. — Обука у рачунству. — Књижевни преглед „Новог Васпитача“. — Педагошки Вјесник „Новог Васпитача.“

Лист излази првог дана сваког мјесеца. — Годишња цијена за Црну Гору 8 динара, погодшња 4, на три мјесеца 2 динара.

„**Школски Вјесник**.“ Стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину. Уредник Љубоје Длуштуш. 1899. Година VI. 5.—12. Ст. 343—902; 1—22; 1—20 и 73—112. Годишња цијена с поштарином 2 фор. а вр. Дописи и новчане пошиљке се шаљу земаљском економату као администрацији „Школског Вјесника.“

Садржај: Јозо Дојмушић: Биљешке о језику Мрртићевић осветника. — Др. Ђорђе Протић: Реформа гимназијске наставе. Говор свеучилишног професора д-ра Фридриха Јодла, речен у сједници средњо-школске анкете у Бечу 11 марта 1898. — Хариз: Метода прве наставе писања и читања у старој школи. — Јелица Беловић-Бернациковска: Атмосфера у школи

(свршетак) — Мицика Длустуш: Повијест и земљопис на јубиларној изложби у Бечу (свршетак). — Виктор Погачник: Како је Хиџа Дубровчанин превео Хорадијеве оде? (свршетак). — Феликс Барушић: Флора наше народне пјесме (свршетак). — Александар Шефер: Будућност Стенографије — Стјепан Илијић: О развоју душевних способности у дјеце за првих година живота (свршетак). — Иван Дујмушић: Корист ваљаног штива (свршетак). — Драгутин Кудлих: Староњемачка књижевност (свршетак). — Јелица Беловић Бернациковска: Глазба и узгој. — Динко Шимуновић: Својства узгојне наставе. — Стјепан Шимунац: Нешто о неуредном поласку дјеце у школу. — Милутин Ковачевић: Натукнице о развоју, па онда о избору занимања, уз обзир на дужност учитеља у томе погледу. — Иван Кларић: Испит. — Јосипа пл. Глембај: Искрице у пепелу. — Јелица Беловић-Бернациковска: Пабирци из дјела Гаврила Сопрауге а. — Душан Николић: Особине у говору Посавском и Подрињском. — Раде Пелеш: О уписивању школских способњака. — Примјери практичне наставе: Н. Лазаревић: Ваздух Практична радња са спојеним III. и IV. разредом. — Ђ. М. Раца: Кулин Бан. Чланак 54 из треће читанке. — Из прошлости. Љубоје Длустуш: Философија у древних Хелена. — Педагошка смотра. Популарно научни чланци. Др. Ђиро Трухелка: Домаћа текстална индустрија у Босни и Херцеговини (свршетак). — Педагошке мрвице. Листак — Службени додатак (ст. 1—22). — Генерални програм за ученичке књижнице државних виших дјевојачких школа у Босни и Херцеговини (1—20). — Засебан прилог „Школемом Вјеснику“: Грађа за технолошки један женског ручног рада. Прикупила Јелица Беловић-Бернациковска (73—112).

„Škola“ лист за учитељско и пријатељско школства. Бр. 4. Теч. XI. Издаје и уређује Стјепан Широла.

Садржај: Над гробом Ивана Зовке, сјпевао Стј. Широла. Иван Зовко, написао Даворин Трстенак. Разборитост — неразборитост, пише Милан Шафар. Приједлог хрватскијем и ерпскијем педагозима, препоручује Емил Александер Ивановић. О научној основи. (Скупштински закључак и резолуције учит. друштва слуњскога котара). Наша писма: Писмо Људевита Дворниковића. Хрв. учитељ. штедовно-предујамна задруга, пише Јулија Варжичка. Књижевност: Задаћа за писмене вјежбе. — Наше повјесне грађевине. — Учитељски календар за год. 1900. Вјесник. — Листовница.

„Škola“ излази првога свакога мјесеца. Годишња цијена јој је за Црну гору 4 круне и 60 фил., на пола године 2 кр. и 30 фил. — Претплате, дописи и листови у замјену шаљу се уредништву у Карловац.

„Споменак“, илустровани лист за дјецу. Број 4. Год VIII. Излази првог дана сваког мјесеца на цијелом табаку. Цијена годишња 2 круне или 1 фор. Претплату, рукописе и све што се односи на уређивање и издавање листа треба слати: Ivanu Martinoviću uredniku. Pančevo (Ugarska.)

Садржај 4 броја: Јелица и Мица (пјесма са сл.), Витомир. — Родитељска љубав (пјесма), Чика Васа — Љубисав. — Материн савјет. Приповиједа ерпској дјечи: Душан Ђурић учитељ (продужење). Тица љубимица (пјесма са сл.), Даница. — Шетње старога човјека (одломак). — Да видите (пјесма са сл.), Тетка Даница. — Жарко, приповијетка Данице Чокловићке. — Споменков вјесник. — Разно. — У доколици.

„Невен,“ Чика Змајовин лист. Број 13. Год. 1899/900. Излази сваких 17 дана (осим јула и августа). Годишња цијена 3 фиор, на двије трећине год. 2 фор. и на трећину год. 1 фор. Претплата (и све друго) шаље се уредништву „Невена“ Загреб, Зрињски трг, бр. 3. Штампана се у Српској штампарији у Загребу.

Садржај 13 броја: Није сваки магарац магарац (са сликом). — Ево их! (пјесма са сл.), Ч. Зм. — Ништа горе од рђава друга (продужетак). Елеузијске светковине (са сл.). — Ђедо прича (пјесма са сл.), Стев. Милојевић — Божић (успомена из ђетињства), Новосађанин. — Јаје или кокош, Ч. Зм. — Прича о блатном Језеру, с мађарског превео Љ. М. П. уч. IV. гимн. — Ни ово не можеш (са сл.). — Од ока. — Круглица у ваздуху (са сл.). — Дрвена сабља, приближежио Ђ. Раја. — Разнолије. — Даштања (5). — Ријешења даштања из броја 12 (5). — Одговори и поруке. — Нове књиге.

„Зора,“ лист за забаву, поуку и књижевност. Год V. Св. за април.

Садржај: М. Н. Наши модерни историчари. — Пјесништво: Милета Јакшић: Јудина смрт. Berczik 'Arpád: Отилија, превео Јован Протић. — Чланци: Паја Путник: Бој на Међашима, из ратничких успомена. — Paul Bourget: Посјета у Гетеовој кући, превео Ј. Дучић. — József Eötvös: Мавро Јокаи, превео Јован Протић, приликом седамдесетогодишњице 7/19 фебруара 1900. — Од уредника: „L' Aiglon.“ — Оцјене и прикази: Иво Ђипико: „Са јадранских обала,“ оцјењује Сарадник. — Кроника: Српска. — Словенска. — Страна.

Годишња цијена 8 круна или 9 дин., за ђаке 6 круна или 7 динара.

Претплату „Зоре“ за ову 1900 годину прима њена Администрација, затим Издавачка књижарница Пахер и Кисића у Мостару и сви њени повојереници.

У администрацији „Зоре“ могу се добити врло укусно израђене тврде корице од платна у разној боји са насловним клишеом, за све године, уз цијену 1 круна и 20 хелера, дивот израђене са златом 2 круне, — без поштарине. Такођер се могу добити цијели течајеви „Зоре“ за годину 1897, 1898. и 1899. у дивотним корицама повезана, уз цијену за сваки течај од круна 10.

Учителски Glas Лист за поуку и интересе учитељства. Бр. 4 Год. II. Одговорни уредник: Вјекослав Николић, власник и издаваатељ: Фран Брадић. У Сплету 1900.

Садржај: Наше питање у сабору. — Основ узгоја у пучкој школи. — Дјеловање учитеља за развитак и ширење просвјете у народу. Пише Н. Љубидраг. — Знаменитости управљања као методичног ступња код поуке. Пише Д. Сировица. — Својства узгојне обуке. Пише Д. Шумановић. — Раштрканост пучанства у нашем загорју разлог је напзатку народне просвјете; како би се тому могло помоћи. Написао М. Врсаловић. — Физика у нижим школама. По Хауптману превео и удесио Н. Киричић. — Преглед по школском свијету. — По парижкој изложби 1900. Пише М. П. Бакотић. — Дописи. — Да се разумијемо. — Књижевни Гласник. — Мали Вјесник. — Натјечаји на учитељска мјеста.

Васкрсеније. Роман грофа Л. Н. Толстоја превео Јован Максимовић. Свезак 9. Издање књижарнице код Вука Ст. Караџића, Св. Ф. Огњановића.

У Ср. Карловцима 1900. на 8-ни стр. 385—432. Цијена свесци 40 филира (20 новч.).

„**Ручни рад.**“ Илустровани педагошки лист, орган друштва за ручни рад у школи. Број 3. Год. III.

Садржај: Чланци и расправе: Ото Саломон (са сликом); важност ручног рада у школи. Практична упушта: Картонаж. Кратке вијести. Рад Друштва за Ручни рад у школи: Записник рада ванредне скупштине удружења за увођења Ручног рада у мушкој школи. Биљешке. Некролог.

„Ручни рад“ излази једанпут мјесечно на 1½ табак у свескама (осим Јула и Августа.) Цијена му је 3 динара годишње.

„**Зорица**“, дјечије новине. Број 7. Година III., излази једанпут у мјесецу на читавом табаку са неколико слика. Цијена јој је на годину за Црну Гору 1 фиор. или 2 круне. Претплата се прима на цијелу годину и пола године. Година јој се почиње и свршава са школском годином.

Садржај: Српској зори (пјесма), Дар. Лазаревићева. Њ. В. Краљ Милан, Армијски Генерал, Командант Активне Војске (пјесма са сликом). Српчетов завет (пјесма), Жив. Весића. Ласта (прича са 2 сл.), Ј. С. Ј. Прољеће (пјесма са сл.), Млађинац. Ђе је благо цара Радована (прича), Ст. М. М. Јаребичино гнијздо по Х. Шмиду (прича са сл.), Дим. Глигорић. У прољеће (пјесма са сл.), М. Св. В. Лакоми миш (пјесма са сл.), Миладин К. Николић Расински. Ласица — Невестица (опис са сл.), Ст. м. М. До тог часа (пјесма), Драг. С. Којића. Молимо се Богу, по француском Влад. Прокић. Милостиво дијете по њемачком Добривоје Стојнић. — Ребус (2). Питање. Читање с обје стране. Добротвори. Ријешења из 6 броја.

Садржај: Броја 8 (април) Е. Фицар (пјесма), Павле С. Ствановић. Јаира (пјесма са сл.), од Ј. Христос пред Пилатом (са сл.), Срет. Једно писмо из времена Христа. Христос васкресе (пјесма са 7 слика). Мали Пера, по франц. Д. Јов. С. Чудновати дошљак (пјесма са 2 слике), од Чика Васа Љубисава. Издајник, пјесма од М. Св. В. Три љењивца, М. Ванлић гимназиста. Кобац и сјеница (са 2 слике), по француском Влад. Прокић. Сјенци (пјесма са сл.), Дим. Глигорић У школи, пјесма од Вл. К. П. Цвијети, пјесма Пера Христинића. Сан малог Боже, пјесма М. М. Дачића. Лупеж, по Х. Шмиду, Воја Р. Младеновић. Ребус. Благодарност.

„**Пчелар**“, илустровани лист српског пчеларског друштва. Уредник Алекса М. Живановић. Власник српско пчеларско друштво. Излази мјесечно на табаку. Цијена је листу за Србију 4 дин. ван Србије 5 франака или 2 форинта ауст. вр. Претплата и рукописи шаљу се Српском Пчеларском Друштву, а претплатити се може и код свију пошта.

Преглед 2 и 3 броја „Пчелара“: Некролог Милојевића и Шајковића. — Прихрањивање пчела у прољеће. — Зимовање пчела на пољу. — Да нам при пресељавању пчела из кошнице у кошницу ниједна пчела не залута. — Покушај за побољшање пчелије расе. — Пчеларство у царству мандарина. — Биљешке. — Гласник. — Дописи. — II. Главни годишњи збор срп. пчел. друштва. — Цјеновник.

Гдје је љубав, ту је и Бог. Из прича за народ од грофа Лава Н. Толстоја превео Нектарије Аргировић. Цијена 10 филира (5 новч.). Вршац, 1900 Артистички завод удове Ј. Е Корхиерае. Са својег моралног садржаја ова је књижица особито zgodna за испитне дарове у основ. шко-

лама. Да би се што више растурити могла у народ стављена је најмања цијена од 10 потура. Приватним купцима даје се на 5 књижици једна бадава. поједини примјерци се могу у пошт. маркама поручити, у којем случају уз марку од 10 потура има се у име поштарине приложити и марка од 4. потуре. Књижарима и већим препродавцима даје се уобичајени рабат. Поруџбине ваља слати на адресу: Nektarije Argirović, Јеромонах, manastir Meskies, u. p. Versecz.

„Behar.“ Лист за поуку и забаву. Број 1. Вод. I. Излази два пута мјесечно. Цијена му је на годину 10. на по гсдине 5. круна; за ђаке 6 круна, а за иноземство 12 круна на годину. Претплата и рукописи шаљн се: Уредништву „Behara“ и Sarajevu, Arlova obala br. 34. Садржај 1 броја: Уредништво: Нашим читатељима и сурадницима. — Риза-бег Капетановић: „Beharu“. — Ренсул-улма Х. М. Т. Азабагић: Знамените изреке. — Едхем Мулбадић: Бијела меџидија. — Осман Н. Хаџић: Начела Ислама и наш задатак. — Мирза Сафвет: Абдуллах-паша. — Есад еф. Куловић: Топаласто шћене. — Тале: Челебија Муџо и његова драга. — Садик Углен: Халва га излијечила. — Хајадар Фазлагић: Голубица — Листак: Књижевност. — Културне биљешке. — Поглед по свијету. — Сваштице. — Словчана задаћа. — Загонетка.

Ово је лист ише браће мухамеданаца. Чудо, те су оставили старо своје писмо, којим су се служили до скоро подједнако и православни, и католици, и мухамеданци. Латиница је неподесна за наш језик, а није нам ни од потребе, јер Словени имаду знаке за све гласове у словенској азбуци, те им није потребна латиница, која је подесна за романске народе.

„Српски Сион.“ Недјељни лист за црквено-просвјетне и автономне потребе српске православне митрополије карловачке. Са благословом Св. Синода. Власник и уредник: Протопрезвитер Јован Јеремић. Год. X. Бр. 17. Цијена за Црну Гору на годину 10 круна (5 фиор). Претплата се шаље Администрацији а рукописи уредништву „Српског Сиона“ у Ср. Карловце.

Са држај: Химна Њег. Свет. преузвишеног госп. Георгија Бранковића патријарха српског приликом његове седмдесетогодишњице живота и десетогодишњице патријарховања, Владен Максимовић. — Њ. Свет. Георгије Бранковић (са сликом). — У славу Његове Свет. патријарха српског Георгија Бранковића (пјесма), Јован Симеонович-Чокић. — Слава патријарху Георгију Бранковићу! Протопрезвитер Јован Јеремић. — У добар час! (Приликом темељног камена за богословско сјемениште у Карловцима) Ј. Вучковић. — У славу Њег. Свет. патријарха српског Георгија Бранковића (пјесма) А. Сергије Попић. — Народно-црквени устав, Чика-Стева Васин Поповић. — Листак. — Значични огласи.

При истом као прилог: *Његова Светшост Патријарх српски Георгије Бранковић и српска просвета*. Од професора Ђорџа Магарашевића. У Ср. Карловцима српска манастирска штампарија 1900. Са сл. 69. ст. на 8-ни.

„Napredak“ Гласило „Хрватскога педагошко-књижевног збора“, „Савеза хрв. учит. друштва“ и „Хрв. учит. штедовно-предујамне задруге“. Година XXI. Број 17. Излази свакога 5., 12., 20 и 28. у мјесецу. Цијена му је 10 круна (5 фиор.) на годину. Рукописи се шаљу уредништву а новци g. Josipu Kloбућару, blagajniku hrv. ped.-knjiž. zbora.

Садржај: Нацрт наставне основе за поучну школу и опетовницу. — Мотрење или зрење. — У слози је спас. — Рад хрв. учит. друштва. — Вјесник.

„Школски одјек.“ Година IV. Излази сваког 1., 10. и 20 дана у мјесецу. Цијена годишња 8 круна (4 фор.). Претплата се шаље администрацији „Школског одјека“ у Нови Сад.

Садржај 11. и 12. броја: Жалосне појаве, — н. О психологији читања код наше омладине, прибиљежила Јелица Беловић Бернадзиковска. Француско школство у 1899 ој години, — н. Херберт Спенсер, — н. Предавање из воћарства, држао Ђ. Михајловић. Учитељски зборови. Бугарски препаранди у Новом Саду, Тих. О. Листак: Гола факта и нека упоређења из школског и учитељског живота. Биљешке. Књижевне вијести.

Хришћанска књижница. Бр. 4.: **Куда води кућна неслога и свађа.** Српска Штампарија у Загребу 1900 Попраћује ову књижницу са овим: — Ево и четврте књижнице са насловом: **Куда води кућна неслога и свађа.** Најтоплија препорука свију наших високопречасних епархијских консисториа побуди ме, да што прије издам и ову *четврту* књижницу, јер је школска година на измак, а желим, да свако српско ђаче добије на најмању премију на испиту. Мање а корисније *премије* нема од *хришћанске* књижнице Бр. 1. *Сјећајте се, дјецо, неће заповиједи* — сасвим је распродана и Бр. 2.: *Поштујте, дјецо, благослов родитељски* распродана је Бр. 3.: *Тешка је, дјецо, клевета родитељска* још се може добити. Бр. 4.: **Куда води кућна неслога и свађа** — сад је баш изашла из штампе. Цијена је једној књижници само 4. Впатуре авр. (2 новчића), а 50 књ. добију се франко. — Добити се могу код Јов. Петровића, ошест. професора у Загребу.

Църковенъ вѣстникъ седмично издање. Излиза всѣки петѣкъ. Той има прѣз годината и три приложениа — по 1 книга отъ 4 печатни коли за всяко четиримѣсечие. Годишната цѣна на „Църковенъ вѣстникъ“, заедно съ тритѣ приложениа, за Бѣлгария е 10 лева, а за странство 13 лева (5 фор. 54 новч.).

Съдържание брой 1: На мѣсто програма. Страстната седмица. Свѣтло възкресение. Лѣтописъ. Бѣлгарското църковно-училищно дѣло въ вилаетитѣ: 1. Бѣлгарскитѣ църкви и туреката политика. 2. Новъ Велешко-Дебърски владика. 3. Статистични свѣдѣния. Православнитѣ църкви: Гръцката Патриаршия Руската църква — православни църковни братства. Инославни църкви. Изречения и примѣри. Вѣшки новини. Обявление.

Брой 2: 11 и априлий 1872 година. Прѣдъ гроба на Възкресшаго Господа. Една ученишка екскурсия въ чуждестранство. Лѣтописъ. Бѣлгарското църково-училищно дѣло въ вилаетитѣ: Неврокопска епархия 1. Православнитѣ църкви: Руската църква. Черногорската митрополия. Александрийската църква. Инославни църкви: Лондонския църковенъ конгресъ. Извадки изъ дописи и писма. Н. И. В. Руския царъ въ Москва. Изречения и примѣри. Обявление.

Всичко, относяще се до вѣстника, се испраща до Администрацията на „Църковен вѣстникъ“ въ г. София.

† **Јован Ђорђевић.** На први дан православног Васкрса умро је у Биограду у 8 сати у вече. Јован Ђорђевић родио се 13 новембра 1826 године у мјесту Зенти у Угарској. Основну српску и мађарску школу

и први разред гимназије свршио је у својем родном мјесту, а остале разреде гимназије у Сегодину и Новом Саду. Филозофију је слушао у Темишвару и у Будимпешти, а медицину такођер у Будимпешти. За тијем ступи у писарну Исидора Николића у Будимпешти, гдје је све до г. 1852 остао, а те год. пође за професора на гимназију у Н. Сад. Овдје је постајало срп. позор. друштво, као путујуће. Г. 1863. постао је Ђорђевић управитељем истог позоришног друштва. Год. 1868. позову га у Биоград, гдје је примио управу народног српског позоришта, које је истом било засновано. Као управитељ народног позоришта боравио је у Биограду све до године 1876 а ове године пође у Шабац, гдје је био постављен за директора ниже гимназије. 1878. год. дође опет за професора гимназије у Биограду. Из гимназије премјесте Ђорђевића у учитељски школу, а одатле на Велику школу. Послије је био учитељ и одгојитељ краља Александра, министар просвјете, а на концу професор војене академије. Прије три године је ушљед велике старости умировљен. Ђорђевић је отац српског народног позоришта у Новом Саду и Биограду. Он је покренуо замисао, да се оно као стално позориште оснује и највише је на томе радио, да се та замисао и оствари. За љубав српског нар. позоришта Ђорђевић је написао и превео много комада. Од оригинала спомињемо: „Сабља Краљевића Марка“. Пошљедња дјела покојникова бијаху: „Из мојих старих успомена“, које је изашло у „Јавору“ и „Грађа за историју српског народног позоришта“, изашло у „Позоришту“ за годину 1896. Покојник је био за свој заслужни рад више пута одликован.

Књижевни оглас. Како је моја општа педагогика, коју сам у овој години штампао само за своје ученике, нашла међу првих стручњака наших у области васпитања на једнодушну одобравање и похвалу, то сам се одлучио, да први дио њен у прерађеном, проширеном и допуњеном издању објавим и ширем васпитачком свијету, ако се за такву књигу нађе бар толико уписника, колико је потребно да се књига штампа без губитка.

Књига ће носити наслов: **Општа Дидактика** или *наука о општим начелима васпитачке наставе* износиће преко 25 штампаних табака велике осмине, а имаће и систематски и азбучни преглед садржине. Артија и техничка израда биће укусна. Цијена за уписнике је 4 динара, доцнија пак цијена биће 6 динара.

Ја сам се трудио, да у књизи изнесем у системи посљедње резултате из опште дидактике джећи се научног правца у педагогији. Како ова књига обухвата општа начела о васпитној настави, то ће она добро доћи сваком наставнику, па ма у којој школи он радио, па ма у ком облику настављао.

Скупљачи уписника добиће на десет уписника једну књигу на дар поред моје топле захвалности. Имена скупљача и уписника биће штампана на крају књиге као спомен њихове заузимљивости и пожртвовања за српску педагошку књижевност.

Имена уписника треба послати до 31 маја, ове год., на адресу: „Др. Стев. М. Окановић, професор, Алексинац, (Serbid).“ Новац пак нека скупљачи задрже код себе, док не буду извијештени, да ли ће се књига моћи да штампа. Ако не буде било довољно уписника за штампање књиге, то ће се новац вратити уписницима.

Књига ће се штампати само у онолико примјерака, колико се буде уписника јавило. С тога се овим позивају и књижари, да до 31 маја пошљу своје поруџбине, ако би жељели, да доцније и они продају ту књигу по 6 динара.

Умољавају се сви српски и хрватски листови, да овај оглас објаве.

У Алексинцу, 10 фебруара, 1900 год.

Др. фил. *Стев. М. Окановић*
проф. учитељске школе.

Ишла је из штампе *осма, девета и десета* свеска „Мале Библиотеке.“ осма је под натписом: Илија И. Вукићевић: „*Арнаушке слике,*“ девета под натписом: Стеван Сремац: „*Две приповешке,*“ а десета под натписом: Иво Ђипико: „*Са јадранских обала,*“ кратке приче

Довољно је да се помену имена незаборављеног покојнива Илије И. Вукићевића, Ива Ђипика и омиљеног приповједача и хумористе Стевана Сремца, па да и они читаоци, који до сада нијесу имали прилике читати свеске „Мале Библиотеке,“ набаве ове три, а и остале свеске, у којима ће наћи пријатне забаве и лијепе душевне хране, а то може и најсиромашнији учинити, пошто су ове укусно израђене књижице најјефтинија лектира у српској књижевности

Уредништво „Мале Библиотеке“ пружа нам сталног доказа о савјесном испуњавању свога позива, а издавачи овог потхвата, о свом истрајном раду. Да би се и ми томе одужили, најтоплије препоручујемо „Малу Библиотеку“ читалачкој публици, нарочито обраћамо пажњу свима оним, којима околности допуштају, да се потруде око скупљањв претплате. — И најмања услуга учињена овом подuzeћу, прилог је српској просвјети, тим више, што је овај књижевни потхват покренут у кршној Херцеговини.

Садржај првих 10 свезака „Мале Библиотеке“: 1. Јован Протић: „Шарени пљунци,“ хумористичне цртице. — 2. Д. Ђ. Омчикус: *Disjuncta,* „слике, цртице и приповијетке, (св. 1.). — 3. А. П. Чехов: „Приповијетке.“ превео Ваља Миросављевић, (св. I.). — 4. Симо Матавуљ: „Три приповијетке.“ 5. Свет. Ђоровић: „Двије шаљиве игре.“ — 6. и 7. Од српских приповједача: „Божићне приче.“ — 8. † Илија И. Вукићевић: „Арнаутске слике.“ — 9. Стеван Сремац: „Двије приповијетке.“ — 10. Иво Ђипико: „Са задраних обала,“ кратке приче.

„Мала Библиотека“ излази у свескама, а износи 5—6 штампаних табака. Цијена је свакој свесци 24 хел. (12 новч.), за Србију 30 п. дин.

Претплату примају, а и поједине свеске распродају *Књижарнице* и њени *Повјереници* (растурачи). Све што иде на Уредништво и Администрацију „Мале Библиотеке“ прима и доставља Издавачка Књижарница и штампарија *Пахер и Кисића* у Мостару.

О Б Ъ Я В Л Е Н І Е

„Славянскій Вѣкъ.“ Всеславянскій органъ. Выходитъ дважды въ мѣсяць. Вѣна. Редакторъ Д-ръ Д. Н. Вергунъ.

„Славянскій Вѣкъ“. Всеславянскій органъ для выясненія и защиты славянскихъ культурныхъ интересовъ и для поощренія торговыхъ сношеній между Россіей, Австро-Венгріей и Балканскимъ полуостровомъ.

Выходитъ съ апрѣля ст. ст. 1900 года, два раза въ мѣсяць, въ объемѣ отъ 1¹/₂ до 2-хъ печатныхъ листовъ.

Подписная цѣна: за весь годъ 10 кронъ, 12 франковъ, 5 руб., 8 марокъ.

Адресъ редакціи: Wien, VIII Bennogasse 22

„Славянскій Вѣкъ“ преслѣдуетъ слѣдующія цѣли:

1. дать русскому и славянскому читателю полное, ясное и правдивое представление о культурной жизни всего славянства.

2. идти на встрѣчу желанію югозападныхъ славянъ ознакомиться съ русской рѣчью настолько, чтобы русскій языкъ могъ сдѣлаться со временемъ общимъ языкомъ для культурныхъ сношеній славянъ между собою.

3. дать австро-венгерскимъ, славянскимъ и неславянскимъ производителямъ возможность вступить въ непосредственныя сношенія всѣмъ отраслямъ торговли съ потребителями въ Россіи и на Балканскомъ полуостровѣ. Всѣ русскіе и балканскіе подписчики „Славянскаго Вѣка“ изъ торгово-промышленнаго міра могутъ посредствомъ редакціи получать желательные для нихъ адреса австро-венгерскихъ фирмъ: равно же, австро-венгерскимъ потребителямъ указываются адреса русскихъ торговыхъ домовъ.

„Славянскій Вѣкъ“ будетъ содержать:

1. Короткія статьи по вопросамъ дипломатическимъ, касающимся дѣлъ европейскаго юго-востока, на французскомъ языкѣ съ паралельнымъ русскимъ переводомъ.

2. Статьи по вопросамъ культурной борьбы западнаго славянства съ пангерманскими притязаніями, на нѣмецкомъ языкѣ съ русскимъ переводомъ.

3. Статьи, касающіяся славянофильскаго ученія.

4. Славянская лѣтопись. Обзорніе выдающихся событій во всѣхъ славянскихъ земляхъ. Освѣщеніе ихъ съ общеславянской точки зрѣнія. Корреспонденціи изъ всѣхъ славянскихъ центровъ. Одна статья будетъ при этомъ печататься въ славянскомъ подлинникѣ съ русскимъ паралельнымъ переводомъ, для ознакомленія русскихъ читателей съ славянскими языками.

5. Славянская наука, литература и искусства. Обзор выдающихся новыхъ произведеній всѣхъ славянскихъ литературъ, наукъ, живописи, музыки и ваянія.

7. Отдѣлъ писемъ въ редакцію для обмѣна мыслей по спорнымъ между племеннымъ славянскимъ вопросамъ.

8. Листки (фельетонъ) на русскомъ языкѣ, въ простомъ изложеніи, понятномъ всякому славянину, ознакомившемуся съ русской азбукой, съ удареніями на словахъ.

9. Небольшіе рассказы изъ современной русской литературы и переводы изъ другихъ славянскихъ литературъ на рускій языкъ, тоже съ удареніями.

10. Статьи, посвященныя общеславянскимъ экономическимъ предпріятіямъ.

11. Статьи, касающіяся взаимныхъ торговыхъ сношеній славянскихъ рынковъ, вообще, въ особенности-же Россіи и Австро-Венгріи.

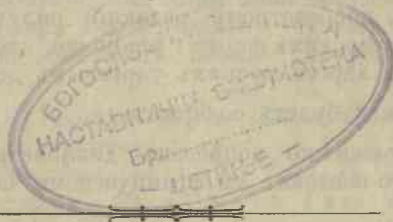
12. Объявленія на всѣхъ славянскихъ языкахъ съ русскимъ переводомъ.

Въ „Славянскомъ Вѣкѣ“ будутъ принимать участіе самыя выдающіяся силы изъ русскихъ и югозападныхъ славянскихъ ученыхъ, дипломатовъ, депутатовъ и публицистовъ.

Первый (казовой) номеръ будетъ разосланъ даромъ всѣмъ, извѣстившимъ редакцію о желаніи получить его.

Редакторъ-издатель: Дмитрій Н. Вергунъ.

Содержаніе 1-го н-ра: Босно-герцеговинскій вопросъ и тройственный союзъ. — Чехи и словенцы передовые посты славянства на западѣ. — Складчина, статья В. Н. Ляковского. — Славянская лѣтопись. Обзоръ славянскихъ политическихъ партій на западѣ. Корреспонденіи. — Библиографія. Законодательство въ Россіи. В. М. Гордона, прив. доръ. — Славянскіе междуплеменные спорные вопросы. Скептика. — Возрожденіе славянофильства. Д. Н. Вергуна. — Западно-славянскіе цѣлебные источники; по чешски и по русски, Дра Веселаго изъ Берна. — Экономическая статья Дра М. Вуича, б. сербскаго министра финансовъ.

избјеже многе неправде, које он у својој отаџбини не би могао поднијети. А зашто је баш Платон изабрао усамљени философски живот, а не политички пут, објашњује се тим, што је његова отаџбина политички већ почела била да труне, те је увиђао, да је никако не може сачувати од пропасти, за то и није хтио да постане мученик својих политичких убјеђења, и да неизбјежној државној пропасти принесе још једну жртву, а без икакве користи. Пропутовао је Мегару, Египат, Кирену, Велику Грчку, Сицилију, којом приликом упознао се са учењем киринејаца, питагорејаца, а такође и са математиком. У Сиракузи посјетио је двор тирана Дионисија I († 368), којег је Платон тако ражљутио био својим либерализмом, да је овај заповиједио да се прода као роб у Египат, одакле га откупи киринејац Аникерид. Кад пошљедњи није хтио да прими од Платона новац за откуп, ученици Платонови заисти купе у некој Академоса башту, која се по имену продавца прозвала *Академија*. У овој академији Платон је учио своје изабране ученике. Његове лекције имале су облик *дијалога*, а по некад метод *обучавања* био је у облику обичних школских задатака — *акроаматички*. Супрот Сократу, он је предавао само својим ученицима, и то предавање било је више систематско, школско, тако да је захтијевало од својих слушаалаца неку предходну спрему, чега код Сократа не видимо. Плату за учење није узимао, премда дарове није одбијао. Са својим ученицима и шљедбеницима био је у тијесним одношајима; они су заједно друговали и често пировали у почаст музџа. Од политике Платон се на свагда ограничи, особито послџје преврата, којег је учинио Дионисије II-ги; овај два пута нападао је на Платона због његовог проповиједања морала, и то баш онда, кад он мишљаше, да му се отворило широко поље за политички рад. Од овог доба Платон склонио се у круг својих ученика, који су га одвећ поштовали. У 81-ој години свога живота мирно, као да је заспао, умре, како једни кажу са пером у руци, а други

тврде, да је преминуо после неког свадбеног пира. Његово тијело сахране у Керамику, близу академије (347 год.).

Платон је био ријетка хармоничка натура, која се тек изријетка срета на страницама историје. С дубином својих мисли он је сједињавао љубавност, са великим познањима — друштвеност, са аристократизмом — простоту. Све оно што је било добро, племенито, узвишено, истинито, њега је одушевљавало тако, да је и цио свој живот посветио облагорођавању човјечијем, далек од сваке једностране крајности других Сократових шљедбеника: наука и живот, теорија и практика сједињене су биле у његовој, управо рећи, божанственој личности.

И ако се сачувало Платонових дјела више него којег другога старинскога философа, ипак њихово изучавање представља много тешкоћа, и то поглавито због драматске форме, — форме дијалога, коју је приморан Сократ и употребљавао у својој академији. Дијалектика је, као што сама ријеч казује, вјештина развијати познања у форми разговора, — форми која ништа не маскира, већ, напротив, тачно изражава своју садржину. Но како у старини нијесу дијелили разговор од мишљења, од радње која познаје, и како је познање упућено да објасни природу истинитог бића, или, по Платонову учењу, идеје, то и дијалектика је наука о познању и о ономе што заиста постоји, — о идејама. Истина, тај метод био је најподесније и управо једино средство којим се долазило до потпуне истине; јер му је дијалектичко развиће мисли често откривало нове погледе на предмете, те се и тај метод јавља као најбоље оруђе за развиће слободне умне радње, служећи уједно као најбоље средство при испитивању тражене истине. Но пошто у тим дијалозима фигурирају представници најразличитијих праваца (софистичког, митолошког, атеистичког и других), који се узајамно опровргавају, то често бива да при крају извјесног дијалога или нема никаквог одре-

ђеног резултата (н. пр. у дијалогу „Протагор“), или пак у тој ризноликости мишљења никако није могуће добити чисту слику о личним Платоновим погледима на извјесно спорно питање. Неистинито је мишљење, да је Платон у својијем дијалозима искаивао само јавно своје учење, поред којег је било и тајно, усмено. Тим прије ова тврдња нема основе, што се зна, да Платон уопште није волио ништа писати; па и зар би му требало написати око 40 разних дјела, у којима расправља најтруднија философска питања, да само замаскира своје мисли и истинито учење? Зар му у овом случају не би лакше било сасвим ништа не писати? Изузетак, који је скопчан са тешкоћама при изучавању његових дјела чини његова алегорија и мит којима се он често користи у намјери, да боље објасни читаоцима апстрактне истине, или да прикрије своје религиозне погледе од фанатичке демократије, или, најзад, да би се учувао од философске критике и заштитио се за слободу неког пјесника у оним случајевима, када су његове мисли биле недошљедне. Такође спорне је питање, колико је Платон дјела написао (око 36); но овоме се није чудити, јер се његова авторска радња продужавала око 50 година. У његовим дјелима нема, изузевши учење о идејама, ни једног погледа, којег би се он стално држао за све вријеме његовог авторског рада. „У Платоновим дијалозима мијења се такође и сами карактер и тенденција; он је био не само философ, већ и пјесник (до састанка са Сократом), ритор и математичар; час је догматик, час је скептик; сад је мистик, сад дијалектик; једни му редци дишу пјесничким жаром, други су му потпуно хладни; понекад у њима провијава сатира, понекад дитирамб; али увијек се опажа драматски ефекат.“ Слог му има и добрих страна, а има и крупних недостатака. Мисао његових дјела тече мирно, узвишено, идеално, али се по некад срета досадних разлагања, која су сама по себи сваком позната. Одређене системе и цјелокупног учења код

њега би узалудно тражили. Због овога он је био сувише софиста и дијалектик. Главна питања, којима се бави у својим дјелима, јесу: теологија, физика, поезија и дијалектика. Пошљедњу у старини разумјевали су понајвише у веома широком смислу. Платон је често идентифицирао са појмом о философији уопште, али је говорио о њој и као о особитој грани философије, као о науци, која говори о ономе што јесте, што је вјечно, истинито и стално, накратко, под тим појмом разумјевао је — науку о идејама. Супрот овоме физика је наука, која говори о ономе, што се мијења, што нема сталног бића.

Главнији дијалози Платонове јесу: *Федр* (љубав и учење); *Протагор*, против утицаја софистике на савременике и против њеног метода, који је противан методу Сократову; *Горгија*, у којем устаје против софистичке претпоставке, да су сви морални захтјеви условни; *Пир* — о љубави која није земаљска; *Тимеј* — о природи и о постанку свијета; *Дијалог* — заштита Сократа; *Федон* — о бесмртности душе; *Теетет* — о познању и о идејама (против Протагорине теорије о познању); *Филеб* — о вишем благу, добру; *Софист* — испитивање појма појава или небића; *Република* — каква треба да буде држава; *Закони*, у којима се, с малим изузетком, говори што и у *De Republica*.*)

Између свију грчких философа Платон је био први, који је не само свестрано изучио све предходне философске системе, већ се са овом хаотичном масом, мање или више, користио при склапању своје системе. Хераклит и елејци, Зенон и Демокрит, Анаксагор и питагорејци, — сви налазе у Платоновој системи мјесто, које им приличи. Сви битни елементи тијех учења груписани су у његовом учењу у једну цјелину, чија је основна идеја била Сократов принцип, да

*) Платонова дјела први пут штампана су на латинском језику у Флоренцији 1483 г.; у грчком оригиналу први пут изашла су 1513 г. у Венецији; на руском пак језику Платонове дијалогe темељито је превео проф. Карпов. —

виши циљ човјечији треба да буде тежња за познање добра (τὸ ἀγαθόν, т. ј. божанства, које је доступно самом мишљењу, а никако чулима). Но ипак Платон није био прости еkleктик, који, по субјективном произвољењу, бира једно или друго из предидућих система и механички, чисто спољашње, везује и примирује несагласна мишљења у једну цјелину. Он се је умιο користити разним концепцијама и тезисима њихова учења, гдје није тек спољашњим начином и механички везивао разна философска учења, већ је проникао у *дух* њихових праваца, па се критички односио према једностраним и недопљедним саставним елементима њихова учења, те је, на овај начин, одијелио из сваке поједине системе њену истиниту концепцију и препородио њену одредбу сагласно својој оригиналној теорији идеја, која је кадра била и те разнолике правце довести до неке хармоничке цјелине. Тај препороџај првашњих философских теорија био је или природни *развитак* њихова садржаја, или нека *измјена*, која је давала могућност да се доведе у склад са његовом теоријом, у коју догле није могла ући, а да остане на првашњој својој основи.

Што се тиче самог начина закључивања, Платон је к Сократовом методу одређења или индукције додао још *дедукцију* и *класификацију*, чиме је допринио велику заслугу за развитак човјечијег мишљења. „Процес мишљења — говори он у дијалогу „Република“ — обухваћа предмет силом дијалектике, полазећи испрва од хипотеза и постепено се приближујући к првим начелима. Кад се ово постигне, онда мишљење врши процес обратним путем, т. ј. полазећи од првих начела, чини све изводе, који имају одношај к извјесном предмету, не прибјегајући никаквим чувственим посматрањима.“ И једном и другом методу Платон је додавао стварне процесе анализа и синтеза, сједињавања и класификације. Он је први увео анализу као философски процес; пажљиво рашчлањавање и разматрање појединих дијелова цијелог, давало је правилан појам о цјелини. Значи, из многог стварао је јединство, ко-

јему је он увијек тежио. Уопште је карактер његових дјела синтетички, и идеја безусловног, по Платону, није ништа друго но виша форма синтезе. —

У дијалогу „Теетет“ Платон говори о извору нашег познања и о идејама. По његовом учењу два су извора нашег познања, у којима се откривају два вида бића. Прво је знање, које добијамо посредством чула (*αἰσθησις*). Но чула не дају увијек адекватног знања, због чега нам се једна и иста ствар може различно представљати. Кад би се наше познање ограничило само таквим утисцима, то би сваки сматрао за истину оно, што он дознаје сопственим чулима, а међу тим чулима дознајемо предмете, који су лишени сталности, који немају стварног бића. Чулно нас познање не упознаје с правом битношћу (супстанцијом) и с оним што у ствари постоји, не с нуменом, већ с његовим феноменима, који нити су слични идејама, нити савршено њима противуположни, но који ипак никада не могу да буду битношћу. Представе, које постају из јединичних осјећаја, и суђења, која су на њима основана, дају нам само знаке вјечних идеја, њихове копије, дају — варљиво, а никад истинито, супстанцијално знање. То је само мњење (*δόξα*), које се занима са оним што нам се чини (са феноменима); зато и наша осјећања, суђења, мњења односе се к τὰ γινόμενα. Супрот овоме, за извор истинитог познања служи уметвено посматрање (*νόησις*), попоћу којег ум (*νοῦς*) долази у непосредни одношај са оним, што је непромјенљиво и стално, или са апсолутно истинитим бићем. То истинито познање исказује се у идејама, међу којима је највиша идеја блага*). Зато и филозофски појмови, који су основани на уметвеном посматрању, односе се к τὰ ὄντα. Диоген, у намјери да разруши сву теорију Платонову о идејама, узвикнуо је: „Ја видим сто, но ја не виђу никакве идеје стола“. На

*) Све идеје налазе се међу собом у разним степенима потчињености. Прво мјесто заузима идеја блага, која је равна Богу и слична сунцу. —

то му је Платон одговорио: „зато што ти гледаш очима, а не разумом“.

На тај начин, по Платонову учењу, два су главна извора познања, у којима се показују два вида бића: у чулном — појаве, мњења, (феномени), у разумном — битности или идеје (нумени). То су двије форме мишљења, које можемо назвати *суђење* и *појам*. И као што чулима познајемо чулно биће, тако исто умом познајемо биће, које истинито постоји.

Потпуно познање идеја у земаљском животу није могуће постићи зато, што чулни утисци сметају оку нашега ума, и само после смрти, кад се душа ослободи од тјелесних окова, наш разум биће у стању, да се потпуно сабере на том посматрању. У земаљском животу, помоћу мишљења, можемо се само приближавати к томе посматрању, у којему ипак има неки дио истине, који је само слаба сјенка будућег непосредног посматрања. Кад помоћу мишљења добијемо истинито познање, то га разумије се, добијемо, кроз срањење промјенљиве разволикости чулних утисака. Последица тога срањења јест стварање општијех појмова. Али зато не треба мислити, да су осјећања извор познања средством појмова; извор нашег познања не треба тражити средством материје и не у самом процесу осјећања, као што су учили многи стари философи и као што уче материјалисти, већ у мишљењу и у урођеним човјечијем уму непромјенљивим чистим појмовима, који се у нама налазе у у бесвјесном виду, и које ум помоћу осјећања само буди и доводи до сазнања.

Но откуда се у души налазе такве представе? Да би могли разумјети ово учење треба имати у виду, да је Платон признавао *прирођеност* идеја, а природеност идеја он објашњује претпоставком, да је душа постојала још *прије сједињења са тијелом* у надчувственом свијету, гдје се наслађавала непосредним посматрањем (*contemplatio*) идеја, и кад се сјединила са тијелом, заборавила их је, и само помоћу чулног осјећања

и мишљења поново их се сјећа и производи их. Дакле, чувствена душа буди сјећања у разумној души. Помоћу разума, као што смо већ рекли, можемо добити неке, мање више, сјенке истине; али се ми морамо старати, да у том познању истине идемо све даље и даље, како ћемо одлучивати истину од заблуде, биће од небића или мњења. На тај начин овдје се показује вјечити прогресивни циљ човјечијег ума, — циљ непрекидног усавршавања у познањима, како би нашли праву истину, ошшти фонд истине.

Тако Платон учећи о урођеним, човјечијем уму непромјенљивим појмовима, и сматрајући ум као извор нашег познања, не даје му само формалног, но и дубоко реалног значаја у смислу одговарања самој стварности, с чиме се могу и оправдати нападаји на крајности његова идеализма. Али у исто вријеме далеко стоји од признања чисто спољашњих утисака, и у сваком случају захтева разматрање њиховог унутрашњег битног садржаја, гдје главну улогу играју не чула, већ сила унутрашњег познавања. По овом се види, да он врло далеко стоји од крајности материјализма у нашој познавајућој радњи; с тога овај факт може послужити за углед и другим философским системама.

И заиста нема сумње, да Платонова идеологија није имала утицаја и на многе философске теорије последице њега, у чему ћемо се увјерити онда, ако се пажљивије загледамо у основне црте њихова учења. Тако н. пр. схоластици учили су о способностима у нашој души, које стоје у врло тијесној вези са његовом идеологијом; најбољи реформатори средњовјековне схоластике (као: Дунс Скот Еригена, Анселм Кентерберијски и др.) били су платоници; онтолошки доказ бића Божјег у XII. в. основан је на једнакости мисли и бића, око чега се и врзе готово сва идеологија Платонова. Помоћу његове идеологије поникле су и теорије многих новијих философа (Декарта, Спинозе, Канта, Фихте-а, Хегела, Шопенхауера и др.), у којима